

Kansalaisopiston merkitys kunnanpäättäjien näkemänä

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Hilda Ylipaino

10.5.2024
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Hilda Ylipaino

Otsikko: Kansalaisopiston merkitys kunnanpäättäjien näkemänä

Ohjaaja: Professori Heikki Silvennoinen

Sivumäärä: 65 sivua + 4 liitesivua

Päivämäärä: 10.5.2024

Tutkimuksessani selvitin yhden pirkanmaalaisen kunnan kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä, yleisesti koko Suomessa mutta erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten kunnanvaltuutetut näkevät kansalaisopiston aseman, roolit, hyödyt ja tulevaisuuden.

Keräsin aineistoni haastattelujen avulla. Haastattelin yksitoista kunnanvaltuutettua, joista osa kuului sivistyslautakuntaan. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää valtuutettujen näkemyksiä ja mielipiteitä kansalaisopiston merkityksestä ja tulevaisuudesta. Analysoin aineistoni sisällönanalyysillä, teemoittelemalla. Hyödynsin analysoinnissa sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kunnanvaltuutetuilla on monipuolista tietämystä kansalaisopiston merkityksestä, mutta tässä on kuitenkin joitain puutteita, ja näkemykset ovat osittain melko vaihteleviakin valtuutettujen välillä. Valtuutetut ymmärtävät kansalaisopistoilla olevan monenlaisia tehtäviä ja rooleja yhteiskunnassa sekä kunnissa. Samoin valtuutetut tiedostavat kansalaisopisto-opiskelun tuottavan erilaisia laaja-alaisia hyötyjä, jotka kohdistuvat sekä yksilöihin että kuntaan. Sen sijaan valtuutettujen tietämys kansalaisopisto-opiskelun tuottamista taloudellisista vaikutuksista on muita hyötyjä vähäisempi. Suurin osa valtuutetuista uskoo kansalaisopistojen toiminnan vähentyvän tulevaisuudessa, mutta pitää opistoja kuitenkin tärkeänä osana yhteiskuntaa, eikä usko toiminnan koskaan loppuvan täysin.

Vaikka kansalaisopisto-opiskelun tuottamia taloudellisia vaikutuksia on aikaisemmin tutkittu jo jonkin verran, tulisi näitä tutkia vielä tarkemmin, sillä tulevaisuudessa palveluiden merkittävyyttä luultavasti tullaan tarkastelemaan taloudellisuuden näkökulmasta. Moni haastatelluista valtuutetuista toivoikin, että taloudellisista vaikutuksista saataisiin tarkempia arvioita, sillä kansalaisopiston merkitys kunnan kannalta ei ole vielä kaikille valtuutetuille selvä. Kunnanvaltuutettujen huomioima tarve paremmalle tiedolle kansalaisopistojen taloudellisista vaikutuksista on hyvin tärkeä. Yhteistyön kehittäminen tutkijoiden, päätöksentekijöiden ja kansalaisopistojen välillä auttaisi tunnistamaan sekä ottamaan huomioon nämä vaikutukset päätöksenteossa, varmistaen kansalaisopistojen säilymisen tärkeänä osana kuntien palveluita.

Avainsanat: kansalaisopisto, kunnanvaltuusto, kunnanvaltuutettu, kansalaisopisto-opiskelun laajemmat hyödyt, pääoma, taloudelliset vaikutukset

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Kansalaisopistot	7
2.1	Kansalaisopistojen tehtävä	7
2.2	Perustietoa opistotoiminnasta	8
2.3	Kansalaisopistojen historia ja tulevaisuus	10
2.4	Kansalaisopistoihin liittyvä päätöksenteko kunnissa	14
3	Kansalaisopisto-opiskelun tuottamat laajemmat hyödyt	16
3.1	Kansalaisopisto-opiskelun tuottamat pääomat	16
3.1.1	Osaamispääoma	17
3.1.2	Sosiaalinen pääoma	18
3.1.3	Identiteettipääoma	19
3.1.4	Terveyspääoma	20
3.2	Kansalaisopisto-opiskelun taloudelliset vaikutukset	21
3.3	Hyötyjen arvioimisen luotettavuus	24
4	Tutkimuksen toteutus	26
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	26
4.2	Aineistonkeruu	28
4.3	Tutkittavat	28
4.4	Aineiston analyysi	29
4.5	Tutkimuksen eettisyys	30
5	Tulokset	32
5.1	Kansalaisopistojen yhteiskunnallinen merkitys	32
5.2	Kansalaisopiston merkitys kunnassa	34
5.3	Kansalaisopisto-opiskelun hyödyt	38
5.3.1	Taloudelliset vaikutukset	45
5.4	Kansalaisopistojen tulevaisuus	48
6	Pohdinta	53
6.1	Johtopäätökset	53

6.2	Tutkimuksen arviointi	57
6.3	Jatkotutkimusehdotukset	58
	Lähteet	60
	Liitteet	66
	Liite 1. Haastattelurunko	66
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	68

1 Johdanto

Kansalaisopistot ovat kaikille avoimia vapaan sivistystyön oppilaitoksia, jotka tarjoavat monipuolisesti erilaisia opintoja Suomen jokaisessa kunnassa (KoL 2023a). Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että kansalaisopisto-opiskelusta voi seurata paljon hyötyjä sekä opiskeleville yksilöille että yhteiskunnalle. Esimerkiksi Manninen, Karttunen, Meriläinen, Jetsu ja Vartiainen (2019, 110) ovat todenneet, että kansalaisopistossa opiskelu lisää muun muassa osaamista, hyvinvointia ja elämän tarkoituksellisuuden kokemista. Tämän lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että kansalaisopisto-opiskelusta voi olla myös rahallista hyötyä. Tutkimusten perusteella on arvioitu, että jokainen kansalaisopistoon sijoitettu euro tuottaa noin 3–5 kertaiset hyödyt, jotka kohdistuvat sekä yksilöille että yhteiskunnalle (Manninen 2016, 55).

Tutkimuksissa havaituista hyödyistä huolimatta kansalaisopistojen julkista rahoitusta vähennetään. Pääministeri Orpon hallitusohjelman perusteella kansalaisopistojen valtion rahoitusta leikataan 12,5 miljoonalla eurolla ja koko vapaaseen sivistystyöhön kohdennetaan yhteensä 25 miljoonan euron leikkaukset (Valtioneuvosto 2023). Hallitusohjelmassa ajankohtaisiksi haasteiksi luokitellaan muun muassa työttömyys, osaamisvaje ja nuorten syrjäytyminen, mutta OAJ:n (2023) mukaan juuri vapaan sivistystyön avulla näihin haasteisiin pystyttäisiin vastaamaan. Jopa itse hallitusohjelmassa vapaan sivistystyön merkitys osaamisen lisäämiselle tunnustetaan (Valtioneuvosto 2023, 91). Siten vapaasta sivistystyöstä leikkaaminen voi vaikeuttaa hallituksen omien tavoitteiden saavuttamista. Leikkaukset voivat myös vaarantaa vapaan sivistystyön lakiin perustuvan tehtävän, sillä kurssimaksut voivat nousta ja oppilaitosten määrä voi vähentyä, eikä tällöin kaikilla olisi enää yhtäläisiä mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen (OAJ 2023).

Vaikka kansalaisopisto-opiskelun merkitystä ja hyötyjä on jo tutkittu jonkin verran, tutkimukset on toteutettu pääasiassa kansalaisopistojen näkökulmasta (esim. Manninen & Meriläinen 2015; Manninen 2018; Manninen ym. 2019). Kansalaisopistoihin ja muuhun vapaaseen sivistystyöhön kohdistuvien leikkausten takia onkin ajankohtaista tarkastella kansalaisopistojen asemaa ja näiden tuottamia hyötyjä päättäjien näkökulmasta. Kansalaisopistojen kannalta tärkeitä päättäjiä valtion lisäksi ovat kunnat, jotka osallistuvat opistojen rahoitukseen. Kunnille ei kuitenkaan ole määritelty lakisääteistä rahoitusosuutta (Suomen Kuntaliitto 2022). On siten tärkeää ymmärtää, miten kunnan päättäjät näkevät kansalaisopistojen merkityksen ja niiden tuottamat hyödyt, sekä miten he perustelevat siihen

kohdistuvia päätöksiä, kuten rahoituksen määrää. Lisäksi on ajankohtaista tarkastella päättäjien näkemyksiä kansalaisopistojen tulevaisuudesta, sillä hallituksen leikkauksilla voi hyvinkin olla vaikutuksia kansalaisopistojen toimintaan ja ylläpitoon.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää erään kunnan kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä kunnassa sekä yleisesti yhteiskunnassa, nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimuksessa kartoitetaan kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston asemasta ja tulevaisuudesta sekä kansalaisopisto-opiskelun hyödyistä. Tutkimuksen kohteena on pirkanmaalainen kunta, jonka alaisuudessa toimii kansalaisopisto. Kansalaisopisto on siten osa kuntaa, joka tällä hetkellä rahoittaa noin neljäsosan opiston toiminnasta. Kunnassa ylintä valtaa käyttää kunnanvaltuusto, joka päättää myös kansalaisopiston rahoituksesta. Tutkimus on tapaustutkimus, joka kohdistuu yhteen kuntaan, joten tarkoituksena on kartoittaa, minkälainen merkitys kansalaisopistolla on juuri tässä kunnassa. Tutkimus on siten laadullinen tapaustutkimus, jossa aineisto kerätään haastatteleamalla kunnanvaltuutettuja.

2 Kansalaisopistot

Kansalaisopistot, toiselta nimeltään työnväenopistot, ovat osa vapaan sivistystyön koulutusorganisaatiota. Vapaan sivistystyön muita koulutusorganisaatiota ovat kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset sekä opintokeskukset. Vapaan sivistystyön tehtävänä on kehittää kansalaisten osaamista sekä edistää yhteiskunnallista aktiivisuutta ja tasa-arvoa. Vapaan sivistystyön koulutukset ovat kaikille avoimia, ja elinikäinen oppiminen on yksi vapaan sivistystyön keskeisistä periaatteista. Kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön suurin koulutusorganisaatiomuoto. Kansalaisopistojen opetusta järjestetään Suomen jokaisessa kunnassa ja vuonna 2024 kansalaisopistoja on yhteensä 174. (KoL 2023a; Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1–2 §.)

Vornasen (2013, 211) sanojen mukaan kansalaisopisto ”on osa ympäröivää todellisuutta ja toimii yhteistyössä yhteisönsä kanssa”. Tässä luvussa käsittelen tarkemmin kansalaisopistojen tehtävää, toimintaa ja asemaa kunnissa. Kerron perustietoja kansalaisopistojen toiminnasta ja tarkastelen lyhyesti muun muassa kansalaisopistojen ylläpitoa, rahoitusta ja opetustarjontaa sekä kansalaisopistoihin liittyvää päätöksentekoa. Tässä luvussa teen myös lyhyen katsauksen kansalaisopistojen historiaan Suomessa sekä kansalaisopistojen tulevaisuudennäkymiin.

2.1 Kansalaisopistojen tehtävä

Kansalaisopistojen nykyinen tehtävä pohjautuu osittain ”vapaan sivistystyön auktoriteetti” Zachris Castrénin vapaan sivistystyön määritelmään, jonka hän esitti vuoden 1929 komiteamietinnössään ”Valtio ja vapaa kansansivistystyö”. Tämä määritelmä ohjaa edelleen vapaan sivistystyön ja erityisesti kansalaisopistojen toimintaa. (Heikkinen 2019, 96; Manninen, Ojakangas, Fields & Teräsahde 2019, 202.) Castrén kuvailee määritelmässään vapaan sivistystyön merkitystä ja tavoitteita:

Vapaaksi kansansivistystyöksi sanotaan sitä moninaista tointa, jonka tarkoituksena on saada hereille ja edistää aikuisten vapaita itsekasvatuspyrkimyksiä s.o. heidän pyrkimyksiänsä sekä tietojensa syventämiseen ja laajentamiseen että tunne-elämänsä ja käytöstapansa jalostamiseen, jotta he täydellisemmin kehittyisivät sivistyneiksi ihmisiksi ja vastuukykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi niissä elämänoloissa ja elämäntehtävissä, jotka he tuntevat omikseen. (Castrén 1929.)

Nykyisin kansalaisopistojen tarkoitus ja tehtävät ovat määritelty vapaata sivistystyötä koskevassa laissa. Vapaan sivistystyön oppilaitosten tulee järjestää koulutusta, joka edistää yhteiskunnan eheyttä, aktiivisuutta ja tasa-arvoa elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1 §). Elinikäinen oppiminen on moniselitteinen käsite, mutta yksinkertaistettusti sillä tarkoitetaan ihmisen kykyä oppia läpi elämän (Nyyssölä & Hämäläinen 2002, 42). Euroopan Unioni on määritellyt jäsenvaltioilleen kahdeksan elinikäisen oppimisen avaintaitoa, joiden avulla on tarkoitus edistää muun muassa työllisyyttä, hyvinvointia, aktiivista kansalaisuutta sekä yhteenkuuluvuutta (Euroopan Unioni 2018).

Vapaan sivistystyön tehtävänä on kehittää ihmisten osaamista ja hyvinvointia sekä samalla edistää muun muassa kansainvälisyyttä, kestäväää kehitystä ja moniarvoisuutta. Vapaan sivistystyön toiminnassa omaehtoinen oppiminen, osallisuus ja yhteisöllisyys korostuvat. Kansalaisopistojen opinnot eivät ole tutkintotavoitteisia, jolloin opetuksen perustana toimii ihmisen oma halu oppia. Opistojen järjestämän opetuksen tulee tarjota edellytyksiä vapaaehtoiselle oppimiselle sekä edistää kansalaisvalmiuksia. (KoL 2023a; Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1–2 §.) Harjun, Pätärin, Saviniemen ja Teräsahden (2019, 38) mukaan kunnissa opistojen tehtäväksi onkin vakiintunut hyvinvointipoliittinen tehtävä.

Kansalaisopistoilla ja yleisesti vapaalla sivistystyöllä on monia erilaisia yhteiskunnallisia merkityksiä ja rooleja. Ensinnäkin kansalaisopistoilla on tärkeä yleissivistävä rooli. Kansalaisopistojen tulee edistää yleissivistystä ja tämä toteutuu esimerkiksi maksuttomien ajankohtaisaiheisten yleisöluentojen avulla. Kansalaisopistot ovat myös keskeisiä kulttuuritarjonnan ja perinnetoiminnan ylläpitäjiä sekä kansainvälisyyden lisääjiä. Tämän lisäksi kansalaisopistoilla on eri väestöryhmiin kohdistuvia rooleja, sillä kansalaisopistot esimerkiksi edistävät maahanmuuttajien kotoutumista sekä eläkeläisten aktiivista elämää. Eläkeläisten lisäksi kansalaisopistot aktivoivat kaikkia muitakin väestöryhmiä, ja opistoilla onkin merkittävä rooli syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisyssä. (Manninen, Teräsahde & Pätäri 2019, 263–267.)

2.2 Perustietoa opistotoiminnasta

Kansalaisopisto voi olla kunnan, kuntayhtymän, rekisteröidyn yhteisön tai säätiön ylläpitämä. Ylläpitämisen vaatimuksena toimii sivistystarve sekä tarvittavat resurssit ja osaaminen. Tämän lisäksi toiminnan tulee olla voittoa tavoittelematonta. (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 4 §.) Suurin osa kansalaisopistoista on kunnallisia. Vuonna 2021

kansalaisopistoista noin 86 % oli kunnan tai kuntayhtymän ylläpitämiä ja noin 14 % yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä. (Suomen Kuntaliitto 2022.) Suomen jokaisessa kunnassa toimii kansalaisopisto ja opistotoiminnan keskeisenä periaatteena onkin tuoda opetus lähelle ihmisiä. Kansalaisopistojen toiminta perustuu paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin sekä yhteiskunnallisiin muutoksiin. (KoL 2023a; Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 2 §.)

Kansalaisopistojen rahoitus pohjautuu lakiin (632/1998) sekä asetukseen (805/1998) vapaasta sivistystyöstä. Kansalaisopistojen rahoitus muodostuu valtionosuudesta, valtionavustuksista, kuntien tai muun ylläpitäjän omasta rahoitusosuudesta sekä opiskelijoiden maksuista (KoL 2023b). Valtionosuusrahoituksen perustana toimivat opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämät suoritemäärät sekä yksikköhinnat. Kansalaisopistoissa suoritteena toimii opetustunti. Tarvittaessa valtio voi taata kansalaisopistolle myös valtionavustusrahoitusta, kuten laatu- tai opintoseteliavustuksia. Valtion lisäksi myös kansalaisopistojen ylläpitäjät, useimmiten kunnat, rahoittavat kansalaisopistojen toimintaa, vaikka tätä ei ole säädetty lakiin. Myös kansalaisopistojen opiskelijat maksavat osuutensa, sillä kursseille osallistumisesta maksetaan kurssimaksuja. (OKM 2014; Suomen Kuntaliitto 2022.)

Kansalaisopistoissa järjestetään vuosittain noin kaksi miljoonaa opetustuntia (KoL 2023a). Vapaata sivistystyötä koskevan lain (632/1998, 2 §) mukaan kansalaisopistojen tulee vastata paikallisiin sivistystarpeisiin, minkä takia opetustarjontaa voi vaihdella suurestikin opistojen välillä. Kansalaisopistojen opetustarjontaan sisältyy kuitenkin useimmiten muun muassa taideaineiden, käsitöiden, kielten, kirjallisuuden, liikunnan ja musiikin kurseja. Yksi keskeinen osa kansalaisopistojen opetustarjontaa on taiteen perusopetus (TPO), jota Saloheimon (2015, 25) mukaan vuonna 2012 järjesti 64 % kansalaisopistoista. Osa kansalaisopistoista tarjoaa esimerkiksi myös avoimen yliopiston opintoja, lukion kurseja sekä maahanmuuttajien koulutusta. Tämän lisäksi kansalaisopistot järjestävät erilaisia tapahtumia, kuten konsertteja ja näyttelyitä. (Harju ym. 2019, 38; KoL 2023a; Saloheimo 2015.)

Kansalaisopistot ovat merkittäviä toimijoita, sillä niiden järjestämille kursseille osallistuu yli puoli miljoonaa opiskelijaa vuosittain (KoL 2023a). Opetus on kaikille avointa ja opiskelijoilla onkin erilaisia taustoja. Kansalaisopistojen opiskelijakunta on naisvaltaista. Jo 1920-luvulta saakka opiskelijoista noin kaksi kolmasosaa on ollut naisia ja määrä on yhä kasvanut. Vuonna 2013 kansalaisopistoissa naisopiskelijoita oli jopa 76 % eli noin kolme neljäsosaa opiskelijoista. (Saloheimo, Fields, Saviniemi & Manninen 2019, 171–172.)

Opiskelijat ovat kaikenikäisiä, mutta Tilastokeskuksen vuoden 2019 opiskelijaprofiilin mukaan suurin ikäryhmä kansalaisopistoissa on 60 vuotta täyttäneet, joita on 40 % kaikista opiskelijoista. Suurin osa kursseille osallistuvista on työllisiä (45 %) tai eläkeläisiä (32 %). Opiskelijoina on myös pääasiallisia opiskelijoita (10 %) sekä työttömiä (5 %). Lähemmäs 80 % opiskelijoista on suorittanut joko toisen asteen tai korkea-asteen opinnot. (SVT 2019.)

2.3 Kansalaisopistojen historia ja tulevaisuus

Vapaan sivistystyön, ja myös kansalaisopistojen, juuret ovat Suomessa 1800-luvulla. Kansansivistystyö alkoi 1800-luvun loppupuolella yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Suomi teollistui, valtiopäivätoiminta käynnistyi ja samalla kansan sosiaalinen sekä ammatillinen rakenne koki muutoksen. Syntyi uusia mahdollisuuksia, mutta samanaikaisesti todettiin myös tarve sivistykselle. Erityisesti fennomaanisen kansanliikkeen synnyllä oli suuri vaikutus vapaan sivistystyön muodostumiselle, sillä se aktiivisesti organisoivat sivistystyötä, ja liike perustikin vuonna 1874 Kansanvalistusseuran. Ensimmäinen kansalaisopisto, jota kutsuttiin tällöin työväenopistoksi, perustettiin Tampereelle vuonna 1899. Mallia otettiin Ruotsista, Tukholman työväenopistosta. (Karjalainen & Toiviainen 1984, 83, 91; Marjomäki 1995.)

1900-luvun alkupuolella kansalaisopistoja alettiin perustamaan enemmän ja opistoilla oli tällöin yleissivistyksellinen tehtävä. Kansalaisopistojen tarkoituksena oli antaa työväelle tietoa muun muassa yhteiskunnasta ja taloudesta. Ensimmäiset kansalaisopistot olivat kuntien ylläpitämiä, mutta Suomen itsenäistymisen jälkeen myös yhdistykset, kuten settlementiliikkeet ja kannatusyhdistykset, alkoivat ylläpitää kansalaisopistoja. Itsenäistymisen jälkeen opistot toimivat erilaisilla nimillä: oli vapaaopistoja, työväenopistoja sekä kansalaisopistoja. Eri nimien avulla pyrittiin saamaan työväen lisäksi muutakin kansaa opintojen pariin. Kansalaisopisto-nimen asema virallistui 1960-luvulla, jolloin valtionhallinto otti sen käyttöön lainsäädännössä. (Karjalainen & Toiviainen 1984, 95–96, 152–153; Sihvonen & Tuomisto 2012, 277.)

1960-luvulle saakka suurin osa kansalaisopistoista sijaitsi kaupungeissa. Valtionapulainsäädännön uudistumisen myötä 1960-luvulla kansalaisopistoja alkoi levitä myös maaseuduille. Kansalaisopistojen verkosto laajeni voimakkaasti ja opistoja alettiinkin perustamaan lähes joka kuntaan. Kansalaisopistojen määrä kasvoi suuresti ja samalla myös opiskelijoiden määrä moninkertaistui. (Karjalainen & Toiviainen 1984, 152–154; Sihvonen & Tuomisto 2012, 277–278.) 1990-luvulla kansalaisopistojen määrä oli huipussaan, jolloin niitä

oli Suomessa jopa 279. Opistojen fuusioiden ja muiden muutosten takia kansalaisopistojen määrä on kuitenkin lähtenyt laskuun ja on vähentynyt noin sadalla opistolla. Yksi yleinen syy kansalaisopistojen vähentymiseen on kuntaliitokset, joiden seurauksena monet kansalaisopistot ovat yhdistyneet. Tämän lisäksi on perustettu useita alueellisia kansalaisopistoja, jotka toimivat monen eri kunnan alueella. (Harju ym. 2019, 40.)

Koulutuspoliittiset linjaukset ovat vaikuttaneet historian aikana paljon kansalaisopistojen toimintaan. 1920–1960-luvuilla valtio vakinaisti rahoituksen vapaalle sivistystyölle, mutta oppilaitokset saivat kuitenkin itse päättää koulutusten sisällöstä. 1960–1980-luvuilla Suomi alkoi siirtyä kohti hyvinvointivaltiomallia, jolloin vapaata sivistystyötä alettiin ohjata enemmän valtion tasolta. Esimerkiksi vuonna 1971 perustettiin aikuiskoulutuskomitea, jonka mukaan kansalaisopistojen toiminnan tuli edistää sivistyksellistä tasa-arvoa sekä keskittyä yhteiskunnallisiin ja harrastetavoitteisiin opintoihin. Ajan kuluessa vapaata sivistystyötä on alettu ohjaamaan ja säätelemään yhä enemmän erilaisten linjausten ja lakien kautta. Valtion lisäksi valtaa on siirretty kunnille ja samoin myös ylikansalliset järjestöt, kuten Euroopan unioni, ovat alkaneet vaikuttamaan vapaaseen sivistystyöhön. (Sihvonen & Tuomisto 2012, 276–285; Tuomisto 2012.) Vapaassa sivistystyössä, kuten kansalaisopistoissa, keskeistä edelleen on kuitenkin oppilaitosten vapaus päättää itse koulutuksen sisällöstä. Valtiovalta ohjaa ja tukee vapaata sivistystyötä, mutta lopullinen päätäntävalta koulutuksen sisällöstä on koulutuksen järjestäjällä. (Silvennoinen 2013, 162.)

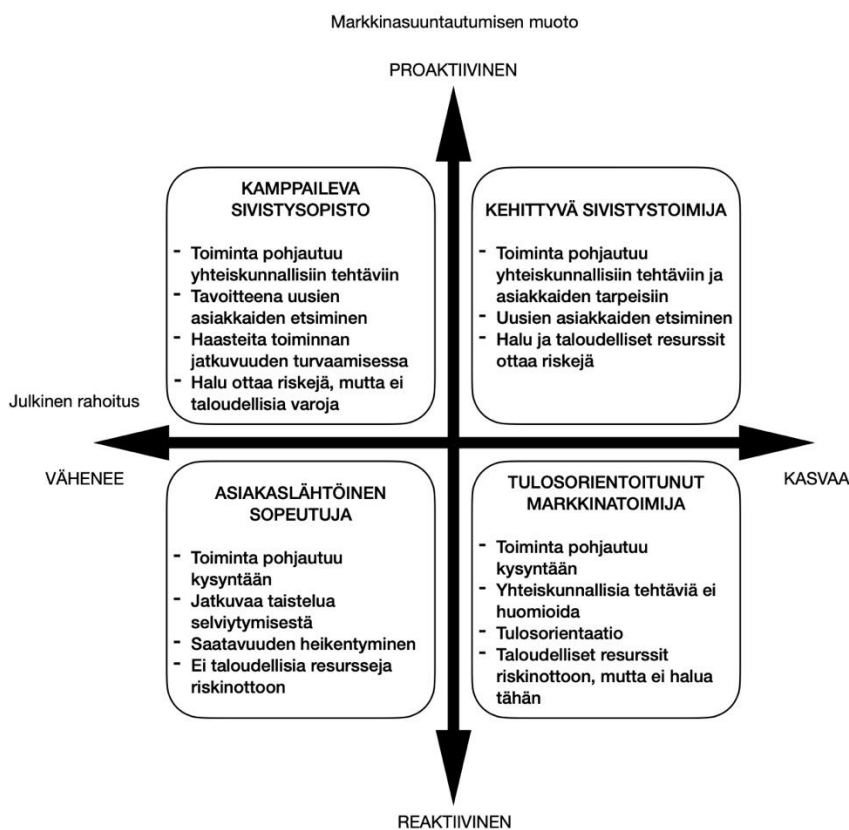
Tulevaisuudessakin vapaan sivistystyön ja kansalaisopistojen toiminta tulee välttämättä muuttumaan. Esimerkiksi vuonna 2024 pääministeri Orpon hallitus alentaa kansalaisopistojen valtion rahoitusta 12,5 miljoonalla eurolla (Valtioneuvosto 2023), mikä tulee varmasti vaikuttamaan opistojen toimintaan. Kansalaisopistojen tulevaisuutta on mahdotonta ennustaa, mutta olemassa olevan tiedon avulla siitä on mahdollista muodostaa erilaisia näkemyksiä. Vapaan sivistystyön historiaa ja nykytilannetta peilaten sekä erilaisten megatrendien avulla Teräsahde ja Manninen (2019, 305–306) hahmottelivat kolme mahdollista vapaan sivistystyön tulevaisuuden skenaariota, jotka ovat

- 1) hiipuva vapaa sivistystyö,
- 2) jatkuva, järjestelmällistyvä ja neutraloituva vapaa sivistystyö, sekä
- 3) kestävä, vaikuttava ja uudistuva vapaa sivistystyö.

Ensimmäinen skenaario, hiipuva vapaa sivistystyö, kuvaa tilannetta, jossa vapaan sivistystyön todellinen merkitys on kadonnut sen toiminnasta muun muassa riittämättömän rahoituksen vuoksi. Tällöin vapaa sivistystyö toimii kapitalismin välineenä ja vastaa vain ulkopuolelta asetettuihin tavoitteisiin. Vapaan sivistystyön tehtäväkuva kaventuu, oppilaitokset vähentyvät ja koulutuksellinen tasa-arvo heikkenee. Teräsahde ja Manninen eivät pidä tätä skenaariota kovinkaan todennäköisenä, mutta sen esille tuominen voi herättää halua taistella positiivisemmän tulevaisuuden puolesta. (Teräsahde & Manninen 2019, 306–308.)

Jatkuva, järjestelmällistyvä ja neutraloituva vapaa sivistystyö -skenaario kuvastaa tulevaisuutta, jossa vapaata sivistystyötä ohjataan yhä enemmän poliittisten linjausten avulla. Rahoitus ohjaa toimintaa ja se luultavasti pysyy samalla tasolla, mutta muuttuu vastikkeellisemmaksi. Tiiviimmän ohjauksen myötä myös oppilaitosten aatteelliset periaatteet hälvenyvät. Kestävä, vaikuttava ja uudistuva vapaa sivistystyö -skenaariossa sen sijaan oppilaitosten aatteelliset lähtökohdat korostuvat, mutta samalla oppilaitosten yhteisenä tavoitteena toimii nykyaikaistettu käsitys sivistyksestä. Vapaan sivistystyön rahoitus on vakaata ja vapaan sivistystyön toiminta säilyy elinvoimaisena. Vapaan sivistystyön tuottamat hyödyt ymmärretään sekä yksilöiden että yhteiskunnan hyötyinä. (Teräsahde & Manninen 2019, 309–315.)

Lisäksi Valkonen (2016) on tutkinut väitöskirjassaan juuri kansalaisopistojen mahdollisia tulevaisuuden skenaarioita. Hän muodosti eräänlaisen nelikentän (ks. kuvio 1), jossa julkinen rahoitus ja toiminnan markkinasuuntautumisen muoto määrittelevät kansalaisopistojen tulevaisuutta. Kansalaisopistojen markkinasuuntautumista hän tarkasteli sen pohjalta, onko toiminta proaktiivista vai reaktiivista. Proaktiivinen toiminta tarkoittaa sitä, että kansalaisopisto pyrkii vastaamaan asiakkaiden tiedostamattomiin tarpeisiin sekä kehittämään ja uudistamaan toimintaansa. Reaktiivisuudella Valkonen sen sijaan tarkoittaa Narverin, Slaterin ja MacLachlanin (2004, 336) mukaisesti toimintaa, jolla pyritään vastaamaan nykyisten asiakkaiden ilmaisemiin tarpeisiin. (Valkonen 2016, 222–224.)

Kuvio 1. Kansalaisopistojen tulevaisuuden skenaariot (Valkonen 2016, 223).

Valkosen (2016) määrittämät skenaariot, joissa kansalaisopistojen julkinen rahoitus kasvaa, ovat ”kehittyvä sivistystoimija” ja ”tulorientoitunut markkinatoimija”. Kehittyvä sivistystoimija -skenaariossa kansalaisopistot ovat omaksuneet proaktiivisen markkinasuuntautumisen. Tässä skenaariossa opistojen toiminnan perustana toimivat asiakkaiden tarpeet sekä opiston yhteiskunnallinen tehtävä. Nykyisten asiakkaiden lisäksi opistot pyrkivät tavoittamaan uusia asiakkaita ja toteuttamaan näidenkin tarpeet. Suoriteperusteisuus ei ole keskeistä, vaan opistojen tuloksellisuutta mitataan ennemminkin yhteiskunnallisten tehtävien, kuten hyvinvoinnin lisäämisen, toteutumisen kautta. Tulorientoitunut markkinatoimija -skenaariossa sen sijaan kansalaisopistoilla on reaktiivinen markkinasuuntautuminen. Tällöin toiminta vastaa puhtaasti kysyntään ja opistojen yhteiskunnallinen tehtävä on unohtunut. Toimintaa mitataan pääasiassa määrällisesti ja opistojen tarkoituksena onkin synnyttää tuloa. (Valkonen 2016, 223–226.)

Puolestaan skenaarioissa ”asiakaslähtöinen sopeutuja” ja ”kamppaileva sivistysopisto” kansalaisopistojen julkinen rahoitus vähenee. Asiakaslähtöinen sopeutuja -skenaariossa kansalaisopistot ovat reaktiivisesti markkinasuuntautuneita, jolloin opistot keskittyvät

tulosorientaatioon. Opistoilla ei ole resursseja keskittyä opistojen yhteiskunnallisten tehtävien hoitamiseen, ja toimintaa kohdennetaan maksukykyisille asiakkaille. Opistotoiminnan saatavuus heikkenee, ja opistot taistelevat olemassaolonsa puolesta. Kamppaileva sivistysopisto -skenaariossa sen sijaan kansalaisopistot ovat proaktiivisesti markkinasuuntautuneita. Toiminta edelleen pohjautuu opistojen yhteiskunnallisiin tehtäviin, ja opistot pyrkivät saavuttamaan uusia asiakkaita sekä kokeilemaan uutta, mutta vähäiset resurssit vaikeuttavat tämän toteutumista. (Valkonen 2016, 223, 226–227.)

Kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön tulevaisuudesta on siten monenlaisia näkemyksiä. Moni asia vaikuttaa siihen, minkälainen asema ja merkitys kansalaisopistoilla on tulevaisuudessa, mutta voisi sanoa, että erityisesti julkisella rahoituksella ja siten päättäjillä on suuri vaikutus. Valkosen (2016, 222) mukaan kansalaisopistojen tulevaisuus riippuu pitkälti toiminnan rahoituksen määrästä ja muodosta. Teräsahteen ja Mannisen mukaan (2019, 301) vapaalla sivistystyöllä tulisi olla tulevaisuudessakin vankka perusrahoitus, joka ohjaa toimintaa vapaata sivistystyötä koskevassa laissa (632/1998) määriteltyjen periaatteiden mukaiseksi.

2.4 Kansalaisopistoihin liittyvä päätöksenteko kunnissa

Suurin osa kansalaisopistoista on kunnallisia, ja siten kunnat osallistuvat kansalaisopistoihin liittyvään päätöksentekoon. Kunnissa ylintä päätäntävaltaa käyttää kunnanvaltuusto, joka vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto esimerkiksi laatii kunnanstrategian ja taloussuunnitelman. Kunnanvaltuustossa toimivat kunnanvaltuutetut valitaan aina neljän vuoden välein kuntavaaleissa. Valtuutettuja valitaan vaihteleva määrä kunnan asukasluvun perusteella, ja lisäksi vaaleissa valtuutetuille valitaan varavaltuutettuja. Kunnanvaltuuston lisäksi kunnassa on toimittava kunnanhallitus ja tarkastuslautakunta. (Kuntalaki 410/2015, 14–17 §, 30 §.)

Kunnanvaltuustolla on oikeus muodostaa muita toimielimiä, kuten lautakuntia, johtokuntia ja jaostoja (Kuntalaki 410/2015, 30 §). Näistä yleisin toimintamalli kunnissa on lautakunnat, jotka hoitavat niille määrättyjä tiettyjä tehtäviä. Jokaisessa kunnassa tulee olla tarkastus- ja vaalilautakunta, mutta näiden lisäksi kunnat voivat päättää muita lautakuntia, mikäli niille on tarvetta. Yleisimpiä lautakuntien toimialoja ovat ”yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö”, ”opetus ja kulttuuri” sekä ”sosiaali ja terveys”. Vuonna 2017 Manner-Suomen lautakunnista 31 % oli opetus- ja kulttuurialaan liittyviä, ja tällainen lautakunta löytyi 81 % kunnista. Opetus- ja kulttuurialaan liittyvistä lautakunnista yleisin on sivistyslautakunta. Sivistyslautakunta

käsittelee opetukseen, kuten varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja vapaaseen sivistystyöhön, sekä kulttuuriin, kuten kirjasto- ja liikuntapalveluihin, liittyviä asioita. (Piipponen 2018, 3–4, 6.) Siten sivistyslautakunnat käsittelevät kansalaisopistoihin sidoksissa olevia asioita.

Sivistyslautakunnan lisäksi sivistysjohtajalla on keskeinen rooli kansalaisopistoihin liittyvässä kunnallisessa päätöksenteossa. Sivistysjohtajat, toiselta nimeltään sivistystoimenjohtajat, ovat kunnan viranhaltijoita, jotka vastaavat koulutukseen liittyvistä asioista kunnassa.

Sivistysjohtajien tehtävät vaihtelevat kunnittain, mutta Riskun ja Kanervion (2014) mukaan he useimmiten kuuluvat kunnan johtoryhmään, ovat mukana kuntastrategian laatimisessa ja valmistelevat koulutukseen liittyviä asioita sivistyslautakunnan käsiteltäväksi (Rinkinen 2020, 41). Sivistysjohtaja ikään kuin toimii eri toimielinten keskellä: hän on välittäjä oppilaitosten ja poliittisten tahojen välillä (Nihlfors, Johansson, Moos, Paulsen & Risku 2013, 194).

Päätöksentekoa ei siten tehdä ilman kansalaisopiston henkilökuntaa, vaan erityisesti kansalaisopiston rehtori osallistuu päätöksentekoon tehden yhteistyötä sivistysjohtajan ja sivistyslautakunnan kanssa.

3 Kansalaisopisto-opiskelun tuottamat laajemmat hyödyt

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että kansalaisopistoissa opiskelu tuottaa paljon erilaisia hyötyjä sekä opistossa opiskeleville yksilöille että yhteiskunnalle ja yhteisöille. Opiskelu saa aikaan oppimistuloksia ja lisää osaamista, mutta tämän lisäksi koulutukseen osallistumisesta seuraa erilaisia sivu- ja seurannaisvaikutuksia, joita kutsutaan laajemmiksi hyödyiksi (Manninen 2018, 17). Tässä luvussa tarkastelen kansalaisopisto-opiskelusta seuraamia laajempia hyötyjä, sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Hyötyjen yhteiskuntataso tulee ilmi erityisesti tarkasteltaessa opiskelun taloudellisia vaikutuksia. Tarkastelen hyötyjä erilaisten pääomien näkökulmasta.

3.1 Kansalaisopisto-opiskelun tuottamat pääomat

Koulutuksen laajemmilla hyödyillä tarkoitetaan hyötyjä, jotka liittyvät opiskelevan yksilön lisäksi muun muassa myös yhteiskuntaan, perheeseen ja työyhteisöön. Laajempien hyötyjen näkökulmasta opiskelu voi luoda henkilökohtaista, taloudellista ja sosiaalista arvoa. (Schuller & Desjardins 2010, 1.) Field (2012) on jakanut koulutuksen sivu- ja seurannaisvaikutukset eli laajemmat hyödyt kolmeen eri luokkaan: yksilön hyvinvointivaikutukset, yhteisön ja yhteiskunnan saamat hyödyt sekä taloudelliset vaikutukset. Tätä kolmijakoa on hyödynnetty paljon koulutuksen hyötyjen tutkimisessa, mutta sen pohjalta on kuitenkin tutkittu enimmäkseen formaaleja koulutuksia. Kansalaisopisto-opiskelu on nonformaalia ja sen tuottamia hyötyjä onkin tutkittu huomattavasti vähemmän kuin formaalien koulutusten. (Manninen 2018, 17.) Esimerkiksi Manninen (2018) ja Manninen ym. (2019) ovat kuitenkin tutkineet Suomessa kansalaisopisto-opiskelun tuottamia laajempia hyötyjä. Tämän lisäksi kymmenessä Euroopan maassa toteutettu BeLL-tutkimus tarkasteli vapaaehtoisesta aikuisopiskelusta seuraamia hyötyjä. BeLL-tutkimukseen osallistui 1252 suomalaista opiskelijaa, joista 70 % oli opiskellut kansalaisopistossa. (Manninen & Meriläinen 2014; Manninen & Meriläinen 2015, 88–89.)

Kun tutkitaan koulutuksen laajempia hyötyjä, käytetään usein pääoman käsitettä. Pääomalla tarkoitetaan käytössä olevaa varallisuutta ja resursseja (Côté 2005, 224). Alkujaan Bourdieu (1986, 16) määritteli taloudellisen pääoman käsitteen, jolla tarkoitetaan pääoman muotoa, joka on suoraan muunnettavissa rahaksi. Taloudellisen pääoman rinnalle hän kehitti vielä sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman käsitteet. Tämän jälkeen pääoman käsitettä on laajennettu ja käytetty koulutuksen hyötyjen tutkimisessa. Esimerkiksi Manninen (2018) sekä Manninen

ym. (2019) tarkastelivat kansalaisopistojen tuottamia hyötyjä neljän pääoman kautta: sosiaalinen pääoma, osaamispääoma, identiteettipääoma ja terveystpääoma. Kansalaisopisto-opiskelun hyötyjen näkökulmasta jokaiseen pääomaan liittyy oma hyötykategoriansa. Osaamispääoman hyötykategoria on *koulutus, osaaminen ja työ*, sosiaalisen pääoman *sosiaalinen osallistuminen ja aktiivinen kuntalaisuus*, identiteettipääoman *toimijuus* ja terveystpääoman *terveys ja hyvinvointi*. (Manninen 2018; Manninen ym. 2019.)

3.1.1 Osaamispääoma

Osaamispääoma (human capital) on yleisesti koulutuksen hyötyihin kohdistuvissa tutkimuksissa käytetty pääoman muoto. Osaamispääomaa voidaan kutsua myös inhimilliseksi pääomaksi. (Manninen 2018, 26.) Osaamispääoma muodostuu ihmisen tiedoista, taidoista sekä ominaisuuksista, jotka mahdollistavat toimimisen sosiaalisessa ja taloudellisessa maailmassa (Schuller 2004, 14). Tämän lisäksi muun muassa motivaatio ja oppimiskyky ovat osa osaamispääomaa. Kasvatus, koulutus ja työkokemus vaikuttavat osaamispääoman kehittymiseen. (Hyry-Honka, Määttä & Uusiautti 2012, 128.)

Kansalaisopisto-opiskelun näkökulmasta osaamispääoman alle sijoittuva hyötykategoria on *koulutus, osaaminen ja työ*. Tämän hyötykategorian hyödyt liittyvät koulutususkoon, osaamisen tasoon sekä muihin työuraan sidoksissa oleviaan hyötyihin. Koulutususko muodostuu opiskelumotivaatiosta, koulutusmyönteisyydestä ja luottamuksesta omaan oppimiskykyyn. (Manninen 2018; Manninen ym. 2019.)

Osaamispääoman lisääntyminen on yksi kansalaisopisto-opiskelijoiden useimmiten tunnistamista opiskelun hyödyistä. Esimerkiksi BeLL-tutkimuksessa opiskelijat tunnistivat osaamispääomaan liittyviä hyötyjä kaikista eniten. Jopa 96 % vastaajista oli sitä mieltä, että opiskelu on lisännyt heidän opiskelumotivaatiotaan ja koulutuksen arvostamista. (Manninen & Meriläinen 2015, 90.) Tämän lisäksi luottamus omaan oppimiskykyyn näyttää lisääntyvän kansalaisopisto-opiskelun myötä. Mannisen (2018, 71) tutkimuksessa 75,7 % kansalaisopisto-opiskelijoista koki, että heidän opiskelumotivaationsa on lisääntynyt ja jopa 92,6 % koki, että luottamus omaan oppimiskykyyn on vahvistunut. Opiskelu voi vaikuttaa positiivisesti myös koulutuskokemuksiin, esimerkiksi oppimisen ilon ja onnistumisen tunteiden kautta (Manninen 2019, 73).

Kansalaisopistoissa kurssitarjonta on laaja ja monille kursseille osallistutaan harrastemielessä. Kansalaisopistossa voi kehittää esimerkiksi kielitaitoja, tietoteknisiä taitoja tai kädentaitoja.

Mannisen ym. (2019, 73) mukaan opiskelu lisääkin erityisesti vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvää osaamista. Opiskelu voi kuitenkin lisätä myös työnhaussa ja itse työssä hyödynnettäviä taitoja. Kurssit voivat auttaa ammattitaidon ylläpitämisessä ja vahvistaa työssä suoriutumista. Opiskelu voi myös herättää kiinnostuksen uutta uraa kohtaan sekä auttaa jatko-opintoihin pääsyssä. (Manninen 2018, 70, 73; Manninen ym. 2019, 73.) Mannisen ja Luukanneleen (2008, 38–40) mukaan kuitenkin vain pieni osa opiskelijoista pitää urallaetenemis- ja toimeentulomahdollisuuksia keskeisinä kansalaisopisto-opiskelun hyötyinä.

3.1.2 Sosiaalinen pääoma

Bourdieu (1986, 21) tarkoitti kehittämällään sosiaalisen pääoman käsitteellä erilaisia yksilön resursseja, jotka saadaan sosiaalisista verkostoista. Nykyään termi kuitenkin useimmiten määritellään Putnamin (1995) määritelmän avulla (Manninen 2018, 25). Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma viittaa sosiaalisten verkostojen ominaisuuksiin, kuten luottamukseen ja normeihin. Nämä ominaisuudet lisäävät yhteistyötä ja siten molemminpuolista hyötyä. Sosiaalinen pääoma on sekä yksilön ominaisuus, mutta myös yhteisöjen toimintaan liittyvä ilmiö. (Putnam 1995; Schuller 2004, 17.) Sosiaalinen pääoma konkretisoituu esimerkiksi ystävyysuhteina ja yhteiskunnallisena osallistumisena. Sosiaalisen pääoman avulla on mahdollista tarkastella kansalaisopisto-opiskelun hyötyjä sekä yksilön että yhteisön tasolla. (Manninen 2018, 25.)

Kansalaisopisto-opiskelu vahvistaa ja lisää sosiaalista pääomaa monella eri tapaa. Kansalaisopisto-opiskelua tarkasteltaessa sosiaaliseen pääomaan liittyvä hyötykategoria on *sosiaalinen osallistuminen ja aktiivinen kuntalaisuus*. Sosiaalisella osallistumisella tarkoitetaan muun muassa ystävien tapaamista ja vertaistukea, kun taas aktiivisella kuntalaisuudella viitataan esimerkiksi toimimiseen oman lähialueensa hyväksi, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vapaaehtoistyöhön. (Manninen 2018; Manninen ym. 2019.)

Kansalaisopisto-opiskelun on havaittu vahvistavan erityisesti sosiaalista osallistumista. BeLL-tutkimuksessa 86 % suomalaisista vastaajista koki, että kansalaisopisto-opiskelun myötä heidän sosiaalinen osallistumisensa on lisääntynyt (Manninen & Meriläinen 2015, 90). Kansalaisopisto-opiskelu muun muassa antaa mahdollisuuden sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja siten opiskelu voi lisätä ystävyysuhteiden määrää. Ystävyysuhteiden syntyminen taas vahvistaa ryhmäytymistä. Aktiiviseen kuntalaisuuteen liittyvät tutkimustulokset sen sijaan eivät ole näin suoraviivaisia. Kansalaisopisto-opiskelun on kyllä todettu lisäävän kiinnostusta

omaa lähialuetta koskevia asioita kohtaan, mutta konkreettiset teot lähialueen hyväksi eivät näytä suuresti lisääntyvän opiskelun myötä. Samoin kiinnostus vapaaehtoistyötä kohtaan lisääntyy, mutta myös sen tekeminen näyttää lisääntyvän hieman. (Manninen 2018, 66–67; Manninen ym. 2019, 64–68.)

Tutkimusten mukaan kansalaisopisto-opiskelu lisää myös suvaitsevaisuutta sekä vahvistaa kansalaistaitoja, kuten avarakatseisuutta ja medialukutaitoa. Kansalaisopistossa pääsee toimimaan erilaisten sosiaalisen taustan ja etnisyyden omaavien ihmisten kanssa, mikä voi vahvistaa suvaitsevaisuutta ja avarakatseisuutta. Suvaitsevaisuus vahvistuu myös muun muassa kulttuuriosaamisen kehittymisen kautta. Erityisesti kieliopinnot edistävät kulttuuriosaamista, mikä lisää arvostusta erilaisia kulttuureja ja näkemyksiä kohtaan. Tämän lisäksi kieliopinnojen on havaittu edistävän medialukutaitoa, sillä opinnot auttavat esimerkiksi ulkomaalaisen median lukemisessa ja arvioimisessa. (Manninen & Meriläinen 2015, 95; Manninen 2018, 65–67; Manninen ym. 2019, 66, 69.)

3.1.3 Identiteettipääoma

Côté (2005) tarkoittaa identiteettipääomalla eräänlaista toimijuutta, jonka avulla ihminen pystyy tekemään omaan elämänsä vaikuttavia päätöksiä. Erilaiset henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen liittyvät ominaisuudet, kuten sisäinen kontrolliodotus ja itsetunto, ovat osa identiteettipääomaa. Nämä ominaisuudet auttavat ihmistä ymmärtämään ja selviytymään erilaisista haasteista, joita kohdataan yksilöllisen elämänsä aikana. Lisäksi nämä ominaisuudet vaikuttavat suuresti oppimisprosessiin, sillä ne määrittävät esimerkiksi ihmisen motivaatiota ja minäkuva. Identiteettipääoma korostuu erilaisissa arkisissa tilanteissa, joista suuri osa on työelämän ulkopuolisia. (Côté 2005, 224–225; Schuller 2004, 20.)

Identiteettipääomaan liittyvä hyötykategoria on *toimijuus*. Toimijuudella tarkoitetaan yksilön mahdollisuuksia tehdä elämäänsä ja opiskeluun liittyviä valintoja vallitsevien reunaehtojen sisällä. Kansalaisopisto-opiskelu näyttäisi vahvistavan erityisesti toimijuuteen liittyvää minäpystyvyyttä sekä elämän tarkoituksellisuuden kokemista, sillä opiskelu voi lisätä itseluottamusta, tuoda mielihyvää sekä luoda elämään merkityksellistä sisältöä ja aikastruktuuria. Toimijuuden vahvistuminen voi vaikuttaa keskeisesti myös muihin hyötyihin, sillä esimerkiksi itseluottamuksen vahvistuminen voi lisätä henkistä hyvinvointia. (Manninen 2018, 28, 63–64; Manninen ym. 2019, 62.)

Kansalaisopisto-opiskelu voi myös vahvistaa sisäistä kontrolliodotusta. Sisäisellä kontrolliodotuksella tarkoitetaan kokemusta siitä, että ihminen pystyy itse vaikuttamaan omaan elämäänsä ja siihen liittyviin tapahtumiin omalla toiminnallaan (Rotter 1966, 1). Opiskelijat kuitenkin mainitsevat sisäisen kontrolliodotuksen hyötynä spontaanisti melko harvoin (Manninen & Meriläinen 2015, 92; Manninen 2018, 63). Sen sijaan, kun Mannisen (2018, 64) tutkimuksessa sisäistä kontrolliodotusta arvioitiin väittämien avulla, jopa 77 % vastaajista koki sen lisääntyneen. Kontrolliodotus on tiedostomaton psykologinen suhtautumistapa, minkä takia opiskelijat eivät välttämättä osaa tunnistaa tämän vahvistumista. (Manninen & Meriläinen 2015, 92; Manninen 2018, 64.)

Tutkimuksissa on myös havaittu muutamia perheeseen liittyviä hyötyjä, jotka voidaan luokitella identiteettipääomaksi. BeLL-tutkimuksessa opiskelijoilta kysyttiin, onko opiskelu lisännyt luottamusta omiin kykyihin toimia vanhempana, ja onko opiskelu lisännyt lasten opiskelun tukemista. Lomakeväittämien perusteella 33,9 % opiskelijoista koki, että opiskelu on lisännyt paljon perheeseen liittyviä hyötyjä. Sen sijaan laadullisessa aineistossa perheeseen liittyvät hyödyt mainittiin vain muutaman kerran. (Manninen & Meriläinen 2014, 106; Manninen & Meriläinen 2015, 92–93.) BeLL-tutkimuksessa hyödyt kohdistuivat lapsiin, mutta Mannisen (2018, 63) tutkimuksessa eräs opiskelija havaitsi myös parisuhteeseen vahvistumiseen kohdistuvan hyödyn.

3.1.4 Terveyspääoma

Terveyspääomalla tarkoitetaan terveyteen liittyvien resurssien kokonaisuutta. Ensinnäkin ihmisen fyysinen ja henkinen terveydentila sekä hyvinvointi ovat osa terveyspääomaa. Tämän lisäksi terveyspääomaan sisältyy terveyteen liittyvä osaaminen ja taidot, joita ovat esimerkiksi itsestä huolehtiminen, terveyden lukutaito ja itsearviointi. Siten terveyspääoma on keskeisesti yhteydessä muihin pääomiin, kuten osaamis-pääomaan. Terveyspääoma auttaa ihmistä edistämään terveyttään sekä tekemään asianmukaisia päätöksiä terveyteen liittyen. (Hyry-Honka ym. 2012, 129–130; Im 2018, 3.) Kansalaisopisto-opiskelun näkökulmasta terveyspääoman hyötykategoria on *terveys ja hyvinvointi*, joka pitää sisällään muun muassa koetun elämänlaadun, terveystyötytymisen sekä fyysisen ja henkisen hyvinvoinnin (Manninen 2018, 28; Manninen ym. 2019, 30).

Tutkimusten mukaan aikuisopiskelu eri tavoin sekä lisää että ylläpitää terveyttä ja hyvinvointia (Motschilnig 2012). Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että kansalaisopiskelu lisää erityisesti henkistä hyvinvointia. BeLL-tutkimuksessa 84,4 % opiskelijoista koki

henkisen hyvinvoinnin parantuneen edes hieman opiskelun myötä. Henkinen hyvinvointi voi lisääntyä esimerkiksi elämänilon, onnellisuuden, oppimisen tai mielihyvän tunteen kautta. Opiskelu voi myös lisätä arjessa jaksamista sekä työssäjaksamista. Moni kokeekin opiskelun toimivan hyvänä vastapainona työnteolle. (Manninen & Meriläinen 2015, 90; Manninen 2018, 74–75; Manninen ym. 2019, 80.)

Henkisen hyvinvoinnin lisäksi myös fyysinen hyvinvointi voi kehittyä. Liikuntakursseille osallistuneet opiskelijat tuovat luonnollisesti useimmiten esille fyysiseen terveydentilaan liittyvät hyödyt. Liikuntakurssien lisäksi kuitenkin myös muunlaiset kurssit voivat edistää fyysistä terveydentilaa terveyskäyttäytymisen muutosten myötä. Opiskelun on esimerkiksi todettu lisäävän terveystietoisuutta ja -osaamista sekä yleisesti terveydestä huolehtimista. (Manninen & Meriläinen 2015, 94; Manninen 2018, 74–75; Manninen ym. 2019, 79.)

Feinsteinin ja Hammondin (2004, 217) mukaan opiskelu esimerkiksi lisää todennäköisyyttä, että opiskelija lopettaa tupakoinnin ja lisää liikuntaa elämäänsä. Tämän lisäksi opiskelusta seuraama positiivinen asennoituminen tai usko omaan vaikutusmahdollisuuksiin voivat johtaa terveyskäyttäytymisen muutoksiin ja siten lisätä fyysistä hyvinvointia (Manninen & Meriläinen 2015, 94).

3.2 Kansalaisopisto-opiskelun taloudelliset vaikutukset

Kansalaisopisto-opiskelun tuottamalla hyödyillä voi olla taloudellisia vaikutuksia. Manninen (2016) on tarkastellut kansalaisopisto-opiskelun rahallisia hyötyjä BeLL-tutkimuksen tulosten pohjalta sosiaalisen tuottavuuden arviointimallin avulla. Kansalaisopisto-opiskelusta seuraamia rahallisia hyötyjä on vaikea laskea, mutta Mannisen mukaan opistoihin sijoittaminen maksaa itsensä takaisin. Hän arvioi, että jokainen kansalaisopistoon sijoitettu euro voi tuottaa jopa 3,4–5,6 euroa. Tämä rahallinen hyöty kohdistuu sekä yksilöihin että yhteiskuntaan, mutta vaikuttaa siltä, että erityisesti yhteiskunta hyötyy kansalaisopisto-opiskelusta rahallisesti. (Manninen 2016.) On kuitenkin huomioitava, että yksilölle kansalaisopisto-opiskelun taloudelliset vaikutukset voivat olla myös negatiivisia muun muassa kurssi- ja materiaalimaksujen takia (Manninen 2018, 92).

Taloudelliset vaikutukset voivat olla joko konkreettisia tai välillisiä rahallisia hyötyjä. Konkreettinen rahallinen hyöty on kyseessä, kun todellinen raha lisääntyy toiminnan seurauksena. Näin käy, kun opiskelija esimerkiksi pystyy hyödyntämään opiskelun myötä saavutettua osaamista rahanlähteenä. Välilliset rahalliset hyödyt sen sijaan eivät suoraan ilmene rahan lisääntymisenä, mutta niillä voi olla vaikutuksia, jotka voidaan muuttaa

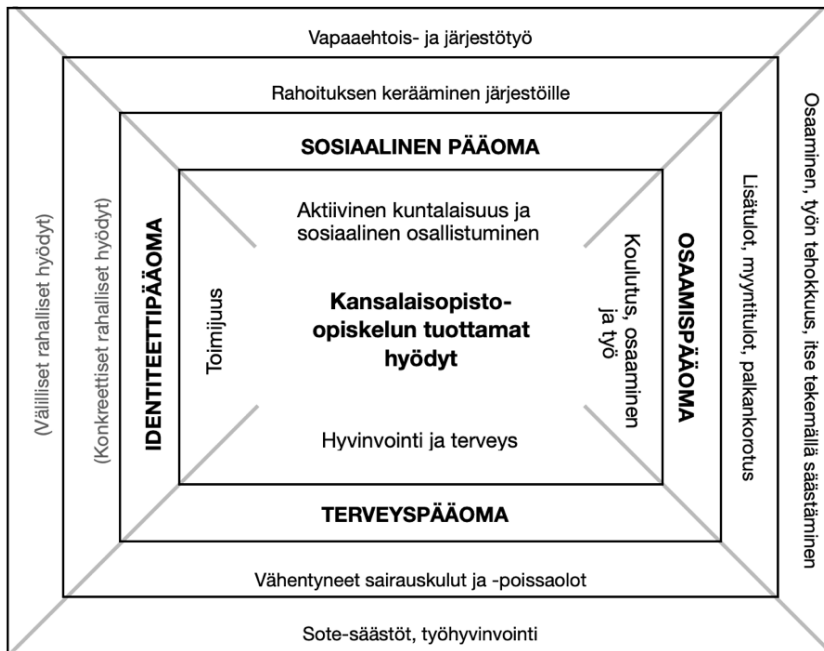
rahalliseen muotoon. Esimerkki välillisestä rahallisesta hyödystä on sote-palveluiden vähentynyt käyttö, mikä on seurasta kansalaisopisto-opiskelun aikaansaamista terveystyöryhmiä. Taloudellinen hyöty voi siten kohdistua joko yksilöön tai yhteiskuntaan, mutta todellisuudessa näiden välillä on havaittavissa vuorovaikutus, jossa yksilöön kohdistuvat hyödyt heijastuvat myös yhteiskuntaan. (Manninen 2016, 38–39; Manninen 2018, 21.) Mahdollisia konkreettisia ja välillisiä rahallisia hyötyjä on koottu alla olevaan taulukkoon (taulukko 1).

Taulukko 1. Konkreettiset ja välilliset rahalliset hyödyt yksilö- ja yhteiskuntatasolla (Manninen 2016, 39).

	Yksilö	Yhteiskunta
Konkreettiset rahalliset hyödyt	Lisätulomahdollisuudet Työllistyminen Urakehitys	Verotulojen kasvu Työttömyyskulujen lasku Bruttokansantuotteen kasvu
Välilliset rahalliset hyödyt	Osaamisen lisääntyminen Hyvinvoinnin lisääntyminen Luottamuksen lisääntyminen	Työn tuottavuuden lisääntyminen Sote-menojen vähentyminen Yhteiskunnan vakauden lisääntyminen

Sen lisäksi että kansalaisopisto-opiskelun taloudellisia vaikutuksia voidaan tarkastella rahallisen hyödyn muodon mukaan, vaikutuksia on mahdollista tarkastella myös eri pääomien kautta. Tutkimuksissa on havaittu, että osaamispääoma, sosiaalisen pääoma ja terveystyöryhmä ovat yhteydessä erilaisiin taloudellisiin vaikutuksiin, mutta identiteettipään kohdalla taloudellisia vaikutuksia ei ole havaittu (Manninen 2018, 119). Eri pääomista seuraamia taloudellisia hyötyjä voidaan luokitella sekä konkreettisiksi että välillisiksi rahallisiksi hyödyiksi ja niitä voidaan tarkastella yksilö- ja yhteiskuntatasoilla.

Kansalaisopisto-opiskelu lisää opiskelijan osaamispääomaa erilaisten taitojen oppimisen kautta ja tällä voikin olla taloudellisia vaikutuksia. Opittujen taitojen myötä opiskelija voi esimerkiksi säästää rahaa tekemällä asioita itse. Lahjoja voi tehdä itse ja kotona voi valmistaa ruokaa edullisesti, jolloin rahaa säästyy. Tämä on välillinen rahallinen hyöty yksilölle. Opiskelija voi myös hankkia lisä- ja myyntituloja saadun osaamispääoman avulla. Opiskelija voi esimerkiksi myydä käsitöitä tai itse toimia tuntiopettajana kursseilla. Lisätulojen saaminen on konkreettinen rahallinen hyöty yksilölle, mutta lisätulojen myötä myös yhteiskunta voi hyötyä rahallisesti verotulojen kasvun kautta. (Manninen 2016, 39; Manninen 2018, 88–89, 99.)

Kuvio 2. Kansalaisopiston tuottamat hyödyt neljän pääoman näkökulmasta sekä näistä seuraamat mahdolliset taloudelliset vaikutukset (Manninen 2018, 118; Manninen ym. 2019, 113).

3.3 Hyötyjen arvioimisen luotettavuus

Kansalaisopisto-opiskelun hyötyjen sekä näiden taloudellisten vaikutusten arviointi on haastavaa, sillä tutkimusten mukaan kansalaisopistojen opiskelijat ovat keskimääräistä hyväosaisempia. He ovat muun muassa keskimääräistä korkeammin koulutettuja ja paremmassa sosioekonomisessa asemassa. Tätä voidaan selittää kansalaisopisto-opiskelun tuottamilla hyödyillä mutta myös sillä, että kansalaisopisto-opiskelu kasautuu hyväosaisille. (Manninen 2016, 34, 48; Manninen 2018, 14.) Tällä tutkittavien hyväosaisuudella voi olla suuri vaikutus tutkimustuloksiin, sillä BeLL-tutkimuksessa todettiin, että matalammin koulutetut hyötyvät kansalaisopisto-opiskelusta korkeammin koulutettuja enemmän (Manninen & Meriläinen 2014, 123). Lisäksi kansalaisopisto-opiskelun taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on lähes mahdotonta todentaa, että kaikki mitatut muutokset johtuisivat juuri kansalaisopistossa suoritetuista kursseista (Manninen ym. 2019, 107).

Hyötyjen tutkimista vaikeuttaa myös objektiivisten mittareiden puuttuminen. Siten hyötyjen tutkiminen pohjautuu useimmiten opiskelijoiden omiin kokemuksiin tai opiskelun myötä tapahtuneiden muutosten arviointiin. Opiskelijoiden kokemukset opiskelusta ja sen hyödyistä ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä. Hyväosaisten lisäksi kansalaisopisto-opiskelu kasautuu usein samoille henkilöille, jotka opiskelevat opistossa useita vuosia. Siten myös tutkimuksiin osallistuu paljon pitkäaikaisia opiskelijoita, mikä saattaa vaikuttaa tutkimustuloksiin.

Pitkäaikaisten opiskelijoiden asennoituminen kansalaisopisto-opiskelua kohtaan saattaa olla keskimääräistä positiivisempi, sillä he ovat kokeneet opiskelun niin mieluisaksi, että ovat jatkaneet sitä vuosia. (Manninen 2016, 47; Manninen 2018, 14, 18, 46.)

Kansalaisopisto-opiskelun hyötyjen taloudellisia vaikutuksia tarkastellessa on tärkeää ymmärtää, että kyseessä on vain arvio hyötyjen rahallisesta arvosta eikä välttämättä täysin oikeaoppiminen matemaattinen laskelma. Esimerkiksi Mannisen (2016) tutkimuksessa ei-rahallisia hyötyjä muutettiin rahalliseen muotoon erilaisten päätelmien, oletusten ja arvioiden avulla. Tutkimuksessa esitetyt kansalaisopisto-opiskelun taloudelliset vaikutukset ovat siten esimerkkejä ja arvioita siitä, minkälaisia rahallisia hyötyjä opiskelu voisi tuottaa. (Manninen 2016, 47.)

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on tapaustutkimus, joka kohdistuu erääseen pirkanmaalaiseen kuntaan. Tämän kunnan koulutusjärjestelmä muodostuu varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, toisen asteen koulutuksesta sekä kunnan ylläpitämästä kansalaisopistosta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia merkityksiä kansalaisopistolla on kunnan päättäjien eli kunnanvaltuutettujen mielestä. Tarkoituksena on kartoittaa valtuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä sen aseman ja hyötyjen kautta. Tämän lisäksi tarkastelen, miten valtuutetut näkevät kansalaisopiston aseman ja toiminnan tulevaisuudessa. Tutkimus on laadullinen ja sen aineisto koostuu kunnanvaltuutettujen haastatteluista. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää ja tutkimuksen kohdetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, mutta tutkimus kohdistuu usein kuitenkin vain pieneen määrään tapauksia (Eskola & Suoranta 1998; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Tutkimus kohdistuu vain yhteen kuntaan, joten tarkoituksena on selvittää valtuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa.

Tässä luvussa kerron tarkemmin tutkimuksen tavoitteesta ja toteutuksesta. Kuvailen tutkimukseni tutkimuskysymyksiä sekä tutkimukseni aineistonkeruumenetelmää, tutkittavia ja aineiston analyysia. Tarkastelen luvussa myös tutkimuksen toteutukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä. Tavoitteena on selvittää, miten valtuutetut näkevät kansalaisopiston aseman ja tulevaisuuden kunnassa sekä kansalaisopisto-opiskelun hyödyt. On tärkeää tarkastella ymmärtävätkö ja tiedostavatko valtuutetut kansalaisopistojen merkityksen, sillä he tekevät päätöksiä kansalaisopistoon liittyen. Valtuutettujen näkemykset kansalaisopiston merkityksestä luultavasti vaikuttavat siihen, minkälaisia päätöksiä he tekevät esimerkiksi opiston rahoituksen suhteen. Samoin on tärkeää ymmärtää, mitä valtuutetut ajattelevat kansalaisopiston tulevaisuudesta, erityisesti nyt kun hallitus tekee leikkauksia opistojen ja muun vapaan sivistystyön rahoitukseen. Tieto tulevaisuudennäkemyksistä on erityisen tärkeää kunnassa toimivalle kansalaisopistolle, jotta tämä voi varautua tulevaan.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisena kunnanvaltuutetut näkevät kansalaisopistojen yleisen yhteiskunnallisen merkityksen ja opistojen aseman koulutusjärjestelmässä?
2. Millaisena kunnanvaltuutetut näkevät kansalaisopistojen merkityksen erityisesti tässä kunnassa ja kunnan strategiassa, ja mikä asema ja tehtävä opistolla on kunnan koulutusjärjestelmässä?
3. Minkälaisia hyötyjä kansalaisopisto-opiskelu kunnanvaltuutettujen mielestä tuottaa?
4. Miten valtuutetut näkevät kansalaisopiston aseman ja toiminnan tulevaisuudessa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla selvitän kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston yleisestä yhteiskunnallisesta merkityksestä. Tutkimuskysymyksen tavoitteena on selvittää, miten valtuutetut näkevät kansalaisopiston tehtävän ja aseman yhteiskunnassa sekä koko koulutusjärjestelmässä. Toinen tutkimuskysymys tarkastelee samaa asiaa kuin ensimmäinen tutkimuskysymys, mutta kunnan tasolla. Sen tavoitteena on selvittää kansalaisopiston roolia kunnassa, erityisesti millaisia tehtäviä sillä on ja kuinka merkittävänä osana kunnan strategiaa ja koulutusjärjestelmää kunnanvaltuutetut näkevät kansalaisopiston.

Kolmas tutkimuskysymys tarkastelee kansalaisopiston merkitystä hyötyjen näkökulman kautta. Tutkimuskysymyksen avulla selvitän kunnanvaltuuston jäsenten näkemyksiä siitä, minkälaisia hyötyjä kansalaisopisto-opiskelulla on. Tarkoitukseni on kartoittaa, tiedostavastako valtuutetut kansalaisopisto-opiskelun laaja-alaiset hyödyt, sekä yksilön että kunnan ja yhteiskunnan näkökulmista. Yksi keskeinen tarkastelun kohde on kansalaisopisto-opiskelun taloudelliset vaikutukset eli rahalliset hyödyt. Pyrin myös selvittämään, mitkä hyödyt valtuutettujen mielestä korostuvat tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa.

Neljäs tutkimuskysymys kohdistuu kansalaisopistojen tulevaisuuteen. Tämän tutkimuskysymyksen avulla selvitän valtuutettujen henkilökohtaisia näkemyksiä kansalaisopistotoiminnan tulevaisuudesta. Pyrin selvittämään, minkälaisena valtuutetut näkevät kansalaisopiston aseman ja toiminnan tulevaisuudessa. Tarkastelen yleisesti kansalaisopistojen tulevaisuutta koko Suomessa, mutta myös tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa toimivan kansalaisopiston tulevaisuutta. Lisäksi selvitän valtuutettujen näkemyksiä siitä, minkälaista opiston toiminnan heidän mielestään tulisi olla tulevaisuudessa.

4.2 Aineistonkeruu

Keräsin tutkimukseni aineiston haastattelujen avulla. Haastattelu on yleisesti laadullisessa tutkimuksessa käytetty tiedonkeruumenetelmä, jossa tutkija on suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa (Hirsjärvi ym. 2009, 204). Haastattelujen avulla voidaan selvittää, mitä tutkittavat ajattelevat jostakin asiasta, ja haastattelun tavoitteena onkin saada mahdollisimman paljon tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84–85). Haastattelu oli siten tutkimukseeni sopiva aineistonkeruumenetelmä, sillä tutkimuksen tavoitteena on selvittää tutkittavien näkemyksiä ja mielipiteitä kansalaisopisto-opiskelun merkityksestä ja tulevaisuudesta. Haastattelujen avulla oli mahdollista saada monipuolista ja syvällistä tietoa tutkittavien näkemyksistä.

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina ja ne olivat rakenteeltaan puolistrukturoituja. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat samat kaikille tutkittaville, mutta kysymyksiin ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan niihin vastataan omin sanoin (Eskola & Suoranta 1998, 63). En kuitenkaan tiukasti pitäytynyt valmiissa haastattelurungossa, vaan kysyin tarvittaessa myös apu- ja lisäkysymyksiä. Lisäksi myös välillä jätin joitain kysymyksiä kysymättä, mikäli haastateltava jo aikaisemmin selvästi vastasi kysymykseen toisen kysymyksen lomassa, jolloin vältin liiallisen toiston haastattelussa. Haastattelutilanteet ovat jatkuvasti muuttuvia tilanteita, joissa usein hyödynnetäänkin arkikeskustelun omaisia käytänteitä (Ruusuvoori & Tiittula 2017, 62). Haastattelut kestivät noin 30–60 minuuttia. Haastattelun pituus riippui paljolti haastateltavan vastausten pituuksista sekä innokkuudesta vastata. Haastatteluista viisi oli etänä Zoomin-välityksellä tai puhelimitse, kun taas kuusi haastattelua pidin kasvotusten valtuutetun työpaikalla tai käytössäni olleessa kokoushuoneessa.

4.3 Tutkittavat

Tutkimuksessani tutkittavina toimivat tutkimuksen kohteena olevan kunnan kunnanvaltuutetut. Kuntalain (410/2015, 14 §) mukaan kunnanvaltuuston tehtävänä on vastata kunnan toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää kunnan päätösvaltaa. Kunnanvaltuustoon valitaan kunnan koosta riippuva määrä valtuutettuja kuntavaaleissa aina neljäksi vuodeksi kerrallaan (Kuntalaki 410/2015, 15–16 §). Haastattelin yhteensä yksitoista (11) kunnanvaltuutettua. Tutkimuksen kohteena olevassa kunnanvaltuustossa valtuutettuja on yhteensä kahdeksasta eri puolueesta ja haastateltavat olivatkin tasaisesti eri puolueista.

Tavoitteenani oli saada haastateltavia jokaisesta puolueesta, mutta lopulta sain haastateltavia seitsemästä eri puolueesta. Kolmesta suurimmasta puolueesta haastattelin kaksi valtuutettua ja lopuista neljästä puolueesta kaikista yhden valtuutetun, jolloin otanta jäljitteli valtuuston puoluerakennetta.

Halusin tutkimukseen valtuutettuja sekä sivistyslautakunnasta että sen ulkopuolelta, sillä uskoin näin saavani erilaisia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Ajatuksenani oli, että sivistyslautakuntaan kuuluvilla valtuutetuilla olisi mahdollisesti enemmän tietämystä kansalaisopiston asioista kuin muilla valtuutetuilla, sillä sivistyslautakunta vastaa kunnan koulutukseen, kuten kansalaisopistoon, liittyvien asioiden käsittelystä. Noin puolet eli viisi haastateltavista oli sivistyslautakunnan jäseniä ja loput kuusi haastateltavaa valitsin sivistyslautakunnan ulkopuolelta eri puolueista. Pysin myös sivistyslautakunnan ulkopuolelta saamaan haastatteluihin valtuutettuja, joiden tietämys kansalaisopistosta olisi edes kohtuullinen. Tämä toteutui jo siten, että muutama valtuutettu ei halunnut osallistua tutkimukseen kansalaisopistojen vähäisen tuntemuksen takia. Aluksi kutsuin sivistyslautakuntaan kuulumattomia valtuutettuja haastatteluihin esimerkiksi ammattinimikkeiden perusteella, mutta lopulta valitsin haastateltavia myös satunnaisesti.

4.4 Aineiston analyysi

Analysoin aineistoni sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on menetelmä, joka mahdollistaa jäsentymättömänkin aineiston analysoinnin, ja sen avulla aineistoa voidaan analysoida järjestelmällisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin avulla aineiston sisältö pyritään sanallistamaan ja järjestämään tiiviiseen muotoon. Sen tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasti ilmiöstä. (Krippendorff 2019; Tuomi & Sarajärvi 2018, 117, 122.) Toteutin sisällönanalyysin teemoittelemalla, joka on yksi sisällönanalyysin muoto. Teemoittelussa aineistoa ryhmitellään erilaisten aihepiirien eli teemojen mukaan ja vertaillaan näiden esiintymistä aineistossa. Tarkoituksena on etsiä aineistosta eri teemoja havainnollistavia näkemyksiä. Teemoittelussa korostuu se, mitä näistä eri teemoista sanotaan aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107.)

Käytin tutkimuksessani sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta ja siitä pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Aikaisemmat teoriat eivät siten vaikuta analyysin tekoon tai lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108.) Aineistolähtöisessä, eli induktiivisessä analyysissä, aineistosta pyritään löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, joiden pohjalta

muodostetaan teemoja. Analyysissä edetään konkreettisesta aineistosta kohti teoreettista ymmärrystä. (Graneheim, Lindgren & Lundman 2017, 30.) Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme vaihetta: aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122).

Teoriaohjaavassa analyysissä sen sijaan jokin teoria ohjaa analyysin tekoa, mutta analyysi ei kuitenkaan täysin pohjautu teoriaan. Analyysiyksiköt valitaan itse aineistosta, mutta aikaisempi teoria voi auttaa niiden löytämisessä. Sekä aineistolähtöisessä että teoriaohjaavassa analyysitavassa analyysi siten etenee aineiston ehdoilla, mutta teoriaohjaavassa analyysissä aineisto lopulta yhdistetään jo olemassa oleviin teoreettisiin käsitteisiin, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä ne muodostetaan itse. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109, 133.)

Ensimmäisen, toisen ja neljännen tutkimuskysymyksen kohdalla analysoin aineistoa aineistolähtöisesti. Sen sijaan kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla analysoin aineistoa teoriaohjaavasti. Kolmas tutkimuskysymys tarkastelee kansalaisopisto-opiskelun hyötyjä, josta on olemassa hyödynnettävissä olevaa aikaisempaa tutkimusta, esimerkiksi pääomien näkökulmasta. Liitinkin kunnanvaltuutettujen näkemyksiä opiskelun hyödyistä aikaisemmissä tutkimuksissa (esim. Manninen 2018; Manninen ym. 2019) havaittuihin pääomiin.

Hyödynsin analysoinnissa Nvivo-ohjelmaa, johon siirsin litteroidun aineiston. Toteutin aineiston pelkistämisen etsimällä aineistosta tutkimukseni kannalta oleelliset vastaukset ja luokittelemalla nämä tutkimuskysymysten mukaan. Tämän jälkeen yhdistin samankaltaisia vastauksia erilaisiksi teemoiksi tutkimuskysymysten alle ja keksin niille teemaa kuvaavan nimen. Alkuun muodostin useita alateemoja, joita pyrin mahdollisuuksien mukaan yhdistämään erilaisiksi pääteemoiksi. Ensimmäisen, toisen ja neljännen tutkimuskysymyksen kohdalla tämä ryhmittely tapahtui aineistolähtöisesti eli muodostin teemoja ilman aikaisemman teorian vaikutusta. Sen sijaan kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla muodostin ensin alateemoja vain aineiston pohjalta, mutta näistä kokosin pääteemat kansalaisopisto-opiskelun tuottamien pääomien mukaan, joita ovat sosiaalinen, terveys-, identiteetti- ja osaamispääoma (ks. Manninen 2018; Manninen ym. 2019).

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Sitouduin noudattamaan tutkimuksessani Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimia hyvän tieteellisen käytännön (HTK) ohjeita. HTK-ohjeiden avulla pyritään

vahvistamaan tutkimuksen luotettavuutta, rehellisyyttä, arvostusta ja vastuunkantoa. Hyvä tieteellinen käytäntö muodostuu erilaisista menettelytavoista, joilla pyritään varmistamaan hyvän tieteellisen käytännön toteutuminen koko tutkimusprosessin ajan. (TENK 2023.)

Yksi hyvän tieteellisen käytännön menettelytavoista on eettisyys ja ennakointi, johon sisältyy muun muassa tutkimusluvan hakeminen, suostumuksista huolehtiminen sekä eettinen ennakoarviointi (TENK 2023, 13). Olin tutkimusprosessini alkuvaiheessa yhteydessä tutkimuksen kohteena olevan kunnan johtoryhmään sekä kunnanvaltuuston puheenjohtajaan ja selvisi, ettei haastatteluja varten tarvitse erillistä tutkimuslupaa kunnalta. Siten tutkimuksen toteuttamiseen riitti vain tutkittavien suostumukset. Olin sähköpostitse yhteydessä kunnanvaltuutettuihin ja pyysin heidän suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Eettistä ennakoarviointia ei tutkimuksessani tarvinnut, sillä tutkimukseeni ei sisällynyt arviointia vaativia tutkimusasetelmia (ks. TENK 2019).

Tutkimusaineistojen käsittely ja hallinta on myös yksi hyvän tieteellisen käytännön menettelytavoista (TENK 2023). Käsittelin aineistoa ja tutkittavien henkilötietoja tietosuojailmoituksen mukaisesti (ks. liite 2). Lähetin tietosuojailmoituksen tutkittaville jo haastattelukutsun yhteydessä. Haastatteluissa vielä kysyin luvan haastattelun äänittämiseen ja kirjoitin haastattelunauhoitteista tekstitiedostot, minkä jälkeen tuhosin nauhoitteet. Litteroinnin yhteydessä poistin aineistosta kaikki tunnistetiedot.

5 Tulokset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää erään kunnan kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä ja tulevaisuudesta. Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset tutkimuskysymyksittäin. Analysoin aineistoa sisällönanalyysin avulla teemoittelemalla, joten avaan aineistosta havaittuja teemoja ja havainnollistan näitä sitaattien avulla. Toteutin aineiston analysoinnin sekä aineistolähtöisen että teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

5.1 Kansalaisopistojen yhteiskunnallinen merkitys

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla selvitin kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopistojen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Tutkimuskysymyksen avulla tarkastelin, minkälaisia tehtäviä kansalaisopistoilla on yhteiskunnassa, ja minkälainen rooli opistoilla on koko koulutusjärjestelmässä valtuutettujen mielestä. Aineistosta oli havaittavissa kaksi pääteemaa, jotka toistuivat haastateltavien vastauksissa: *täydentävä sivistystehtävä* ja *elämänlaadun lisääminen* (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Kansalaisopistojen yhteiskunnallinen merkitys

Pääteema	Kuvaus
Täydentävä sivistystehtävä	Taitojen ja osaamisen lisääminen Yleissivistys ja spesifimmät taidot Täydentävä ja ylläpitävä rooli koulutusjärjestelmässä
Elämänlaadun lisääminen	Terveysten ja hyvinvoinnin lisääminen Sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen Elämän merkityksellisyyden lisääminen Suuri merkitys erityisesti henkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisten suhteiden kannalta

Ensinnäkin valtuutettujen mielestä kansalaisopistoilla on yhteiskunnassa *täydentävä sivistystehtävä*, sillä opistoilla on keskeinen rooli kansalaisten taitojen ja osaamisen lisäämisessä. Kansalaisopisto-opiskelu edistää yleissivistystä, mikä Mannisen, Teräsahteen ja Pätärin (2019, 264) mukaan onkin keskeinen vapaan sivistystyön tehtävä. Yleissivistyksen lisäksi kansalaisopistojen nähtiin edistävän spesifimpiä taitoja, kuten työelämä-, perinne- ja kielitaitoja. Valtuutetut korostivat myös kansalaisopistojen täydentävää ja ylläpitävää roolia koko koulutusjärjestelmässä. Useiden valtuutettujen mielestä kansalaisopistot täydentävät

muuta koulutusjärjestelmää, kuten perusopetusta ja toisen asteen koulutusta, ja mahdollistavat myös esimerkiksi tutkintojen täydentämisen tai alustamisen avoimen yliopiston kurssien kautta. Kansalaisopistojen myötä kaikilla on mahdollisuus kehittää, ylläpitää ja täydentää omaa osaamistaan.

No kyllä se on tosi tosi tärkeitä niinku just se kaikkien kansalaisten sivistystyö ja se, että tuo niitä oppimisen mahdollisuuksia ihmisille ja tietysti niinku tosi monenlaisia, että onhan täälläkin niinku myös esimerkiksi monille voi olla se väylä, vaikka niihin avoimen yliopiston opintoihinkin. Ja sitten on taiteen perusopetusta, voi opistot myös niinku tarjota, mutta sitten ihan vaan niinku ihan kaikenikäisille niitä mahdollisuuksia sen oman niinku tietotaidon kartuttamiseen ja itsensä kehittämiseen, että paljon puhutaan siitä elinikäisestä oppimisesta, niin kyllähän se niinku sitten mahdollistaa sitä. (H7)

Toiseksi valtuutetut olivat sitä mieltä, että kansalaisopistojen tehtävänä yhteiskunnassa on *elämänlaadun lisääminen*. WHO:n määritelmän mukaan elämänlaadulla tarkoitetaan yksilön arviota omasta elämästään suhteessa tämän ympäristöön sekä omiin päämääriinsä ja muihin yksilölle tärkeisiin asioihin (WHOQOL Group 1998). Elämänlaatu muodostuu muun muassa yksilön fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä, sosiaalisista suhteista sekä yksilön ympäristöön liittyvistä tekijöistä (Fassio, Rollero & De Piccoli 2013). Valtuutetut kokivat, että kansalaisopistot muun muassa edistävät ihmisten terveyttä ja hyvinvointia, mahdollistavat sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tuovat elämään merkityksellistä sisältöä. Erityisesti kansalaisopistojen merkitys henkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisten suhteiden kannalta korostui vastauksissa.

Väittäisin, että pääasiassa tämmöistä henkistä hyvinvointia, että on jotain tekemistä. Mutta onhan siellä paljon ihan opittavaakin, mutta niin kun monelle mun mielestäni semmoinen henkireikä just sen takia, että on paikka, minne mennä. (H4)

Ja sitten tietysti sillä on tämmöinen mielenterveyteen liittyvä [tehtävä] eli ihmisille, joilla on vaikka esimerkiksi tämmöistä sosiaalista deprivatioo, tämmöistä niin kun sosiaaliset piirit on pienet, niin ne pääsee tämän opiston kautta sosiaaliin piireihin ja sitä kautta mielenterveys, yksinäisyys vähenee [...]. (H1)

Kunnanvaltuutettujen mielestä kansalaisopistoilla on siten merkittävä rooli yhteiskunnassa sekä sivistyksen että hyvinvoinnin edistäjinä. Opistojen tarjoamat oppimismahdollisuudet ja

sosiaalinen ympäristö nähdään tärkeinä tekijöinä, jotka tukevat yksilöiden kehitystä ja elämänlaatua. Yhden valtuutetun mukaan kansalaisopisto onkin tärkeä osa kansalaisyhteiskuntaa.

5.2 Kansalaisopiston merkitys kunnassa

Toinen tutkimuskysymys tarkasteli kansalaisopistojen merkitystä kunnan tasolla. Tavoitteena oli selvittää, miten valtuutetut näkevät kansalaisopiston tehtävän erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa sekä opiston roolin kunnan strategiassa ja koulutusjärjestelmässä. Muodostin haastatteluiden pohjalta neljä pääteemaa, jotka kuvaavat kansalaisopiston merkitystä kunnassa: *täydentävä sivistystehtävä, elämänlaadun lisääminen, harrastus- ja kulttuuritoiminnan tarjoaminen sekä tasa-arvoistava tehtävä.*

Kuten laajemmin yhteiskunnassa, myös kunnassa kansalaisopistolla on valtuutettujen mielestä *täydentävä sivistystehtävä*. Kansalaisopisto tarjoaa mahdollisuuden opiskella sekä kehittää ja ylläpitää osaamista monipuolisen kurssitarjonnan parissa. Valtuutettujen mielestä kansalaisopiston rooli kunnan koulutusjärjestelmässä on täydentävä eli kansalaisopiston opetustarjonta täydentää kunnan muuta koulutustarjontaa. Toisaalta kansalaisopisto kuitenkin tarjoaa myös omalaatuisia opintoja, joita ei voi suorittaa kunnan muissa oppilaitoksissa. Erityisesti kansalaisopiston merkitystä aikuisten koulutuksen kannalta korostettiin. Yksi valtuutettu totesikin, ettei tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa oikeastaan olisi mahdollisuutta aikuiskoulutukseen ilman kansalaisopistoa.

Se on täydentävä, kiinteä osa sitä kunnan kuitenkin sitä koko sivistystoimea. No et se aikuis aikuiskoulutusta ei olisi oikeastaan tai mitään tämmöistä, jollei olisi kansalaisopistoa. (H5)

[...] tätä yleissivistävää toimintaa siten, että että nostetaan sitä tiettyjen ihmisten osaamistasoa. Arjen hallintaan liittyviä asioita. Kielen koulutukseen liittyviä asioita, esimerkiksi maahanmuuttajat toki myöskin kantaväestö. Sitten siellä on näitä näitä tämmöisiä osia, millä voidaan esimerkiksi työelämän valmennuksia tai vastaavia [...]. (H1)

Mut se on ehkä tämmöinen muuhun koulutusjärjestelmään suhteutettuna, se on semmoinen täydentävä, mutta sitten taas se mahdollistaa koulutusta ehkä jopa semmoista niin kun, miten mä sanoisin, profiloitumista, niinku erikoistumista, opintojen täydentämistä. Opintojen sellaista niin kun alustamista seuraaviin vaiheisiin

sillä tavalla, mitä ei niinku muualta voi saada esimerkiksi, että meillä on avoimen yliopiston kursseja, [...]. (H2)

Kuntatasolla kansalaisopisto lisää kuntalaisten *elämänlaatua*. Kuten yhteiskunnassa, myös kunnassa kansalaisopisto voi vaikuttaa esimerkiksi kuntalaisten hyvinvointiin positiivisesti. Kansalaisopisto tarjoaa mahdollisuuksia liikkua, kehittää itseään, tavata muita ihmisiä, ja sen kautta on mahdollisuus saada merkityksellistä sisältöä elämään. Yhden valtuutetun sanojen mukaisesti kansalaisopisto voi rikastuttaa ja sulostuttaa elämää. Kansalaisopiston nähtiin lisäävän kaikkien opiskelijoiden elämänlaatua, mutta muutama valtuutettu korosti opiston merkitystä erityisesti ikäihmisten elämänlaadun tukemisessa.

Elämänlaadun lisäämisen kautta kansalaisopisto on yhteydessä kunnan strategiaan, sillä valtuutettujen mukaan kansalaisopisto on mainittu kunnan strategiassa elämänlaatuun liittyvässä osiossa. Kansalaisopiston tehtävänä on edistää elämänlaatua ja antaa mahdollisuuksia omanlaiseen elämään. Samalla kansalaisopisto voikin edistää kunnan vetovoimaisuutta. Näkemykset kansalaisopiston strategisuudesta olivat kuitenkin vaihtelevia. Kaikki valtuutetut tiedostivat kansalaisopiston olevan jollain tapaa osa kunnan strategiaa, mutta kolme valtuutettua ei kuitenkaan osannut kertoa, mitä tämä käytännössä tarkoittaa. Valtuutettujen selitykset kansalaisopiston strategisuudesta hieman erosivat toisistaan, mutta suurin osa korosti kansalaisopiston merkitystä elämänlaadun ja omannäköisen elämän kannalta. Samoin myös näkemykset kansalaisopiston merkityksestä strategian toteutumisen kannalta vaihtelivat, sillä valtaosa näki kansalaisopistolla olevan merkitystä strategian toteutumisen kannalta, kun taas kolme valtuutettua ei pitänyt kansalaisopiston merkitystä keskeisenä.

Niin se on se on tosi, mun mielestä se [strategisuus] on merkittävä ja mä luen sitä ehkä enemmän sillä tavalla just, että jos meillä on omannäköinen kunta jollakin tavalla teemana tai tavoitteena, niin sitten siihen omannäköisyyteen kuuluu se, että on olemassa sellaisia puitteita, joissa sitä niin kun niitä omia valintoja voidaan toteuttaa ja siinä mielessä niin kun mä näen, että kunnan kansalaisopisto tarjoaa sellaisen niin kun keskeisen itsetoteutus pääväylän [...]. (H2)

No on sillä [strateginen merkitys], jos ajatellaan, että se hyvinvointi on yksi tota oleellinen osio, niin siihenhän se vaikuttaa kyllä ja myöskin vetovoimaisuuteen. Vaikka kansalaisopistoja on kyllä varmaan kaikissa kunnissa enemmän tai vähemmän, mutta meillä se on aika vireä, että sillain mä ajattelen, että se voisi niinku

vetovoimaisuuteenkin vaikuttaa, mutta että sen hyvinvoinnin kautta kyllä joo kuuluu siihen strategiaan se. (H6)

Mielestäni se on siellä strategiassa jossain kohtaa mainittu, mutta toi mä itse en näe sitä edelleenkaan millään tavalla tärkeänä palikkana tässä [...]. (H11)

Yhdeksi kansalaisopiston keskeiseksi tehtäväksi kunnassa koettiin myös *harrastus- ja kulttuuritoiminnan tarjoaminen*. Kuntien tehtävänä on tarjota puitteita harrastamiseen ja itsensä toteuttamiseen (Suomen Kuntaliitto 2016), mitä kansalaisopistot toiminnallaan edistävät. Kansalaisopistot tarjoavat monenlaisia harrastusmahdollisuuksia ja mielenkiintoista vapaa-ajan tekemistä. Erityisesti musiikki- ja muita taideharrastuksia korostettiin. Tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa kansalaisopisto tekee tiivistä yhteistyötä kunnan muiden kulttuuritoimijoiden kanssa, mikä mahdollistaa esimerkiksi näyttelyiden ja muiden tapahtumien järjestämisen. Yleisesti harrastustoiminta nähtiin hyvin positiivisena asiana, mutta yksi valtuutetuista puhui kansalaisopiston tarjoamista kurssimahdollisuuksista hieman vähättelevään sävyyn kutsuen tätä esimerkiksi ”askartelupaskarteluksi”.

No täällähän se on hyvin laaja se opiston tarjonta ja aika läheinen yhteistyö, ainakin se käsitys mikä mulla on, että se on kulttuuritoiminnan kanssa esimerkiksi aika läheinen yhteistyö, niin kun näyttelytoimintaa. [...]. Jos täytyisi niinku joku sanoa niin kyllä se kulttuuripuoli ehkä siellä opistolla on se, mikä painottuu aika vahvasti. (H3)

Lisäksi kansalaisopistolla on kunnassa *tasa-arvoistava tehtävä*. Kansalaisopisto tarjoaa yhtäläisiä mahdollisuuksia opiskeluun ja harrastamiseen kaikille kuntalaisille. Kurssit ovat avoinna kaikenikäisille koulutustaustasta tai varallisuudesta riippumatta. Esimerkiksi vähävaraisten osallistumista kansalaisopiston kursseille edistetään mahdollisuudella saada alennettu hinta kursseista. Lisäksi valtuutetut kertoivat, että kurssveja järjestetään ympäri kuntaa, jolloin esimerkiksi keskustasta kauempana asuvienkin on helpompi osallistua kursseille. Tällä pyritään mahdollistamaan tasavertainen mahdollisuus osallistua kursseille asuinpaikasta riippumatta.

[...]. Se ehkä jollakin tavalla niin kun yhdistää eri ikäisiä oppijoita toisiinsa ja ehkä mahdollistaa myöskin vuoropuhelua niinku kuntalaisten tai ihmisten välillä niinku sukupolvien yli. Ja se on semmoinen ehkä tärkeä puoli, että kaikki voi olla oppijoita. Se se kertomus siitä, että kaikki voi oppia. (H2)

Ja sitten sitten vielä oikeastaan se, että saadaan sitten semmoisetkin henkilöt niin kun vähävaraiset työttömät ja semmoiset, joilla ei ole varaa mennä minnekään yksityisiin juttuihin ja monet seurojen maksut varsinkin suurissa kaupungeissa niin nehän on ihan mahdottoman suuria ne hinnat. Että sillain tota niin kun, sillä pystytään vaikuttamaan myöskin heikompiosaisten niinku hyvinvointiin kaiken kaikkiaan, [...].
(H6)

Eri teemat on koottu alla olevaan taulukkoon (ks. taulukko 3). On tärkeää huomioida, että teemat ovat myös tiivisti yhteydessä toisiinsa ja siten osittain päällekkäisiä. Esimerkiksi harrastus- ja kulttuuritoiminta voi lisätä ihmisten elämänlaatua, sillä harrastus voi muun muassa tuoda elämään merkityksellistä sisältöä tai sosiaalisia suhteita. Lisäksi harrastus- ja kulttuuritoiminta voi täydentää muuta koulutusjärjestelmää esimerkiksi taideaineiden kohdalla. Eri tehtävät eivät siten ole erillisiä toisistaan, vaan ne muodostavat kokonaisuuden, joka yhdessä lisää esimerkiksi kunnan vetovoimaisuutta ja kuntalaisten tyytyväisyyttä.

Kyllä se semmoinen ylläpitävä, siis se pitää sitä niin kun ihmisillä on tekemistä, harrastuksia, tulee siitä ihmisten keskeistä kanssakäymistä. Kaikkea tällöisiä oleellisia tekijöitä, mitkä lisää niinku ihmisten viihtyvyyttä, että se on yksi tekijä ihan selkee. Joo just se, että antaa mahdollisuuden aikuisiälläkin kehittää itseäsi. (H5)

Taulukko 3. Kansalaisopiston merkitys kunnassa

Pääteema	Kuvaus
Täydentävä sivistystehtävä	Osaamisen kehittäminen ja ylläpitäminen monipuolisen kurssitarjonnan parissa Kunnan muun koulutustarjonnan täydentäminen Omalaatuisten opintojen tarjoaminen Aikuiskoulutuksen mahdollistaminen
Elämänlaadun lisääminen	Terveysten ja hyvinvoinnin lisääminen Sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen Elämän merkityksellisyyden lisääminen Yhteydessä strategiaan: mahdollisuus omanlaiseen elämään
Harrastus- ja kulttuuritoiminnan tarjoaminen	Monenlaisia harrastusmahdollisuuksia Eryteisesti musiikki- ja taideharrastukset Yhteistyö kunnan muiden kulttuuritoimijoiden kanssa
Tasa-arvoistava tehtävä	Kaikilla kuntalaisilla yhtäläinen mahdollisuus opiskella Alennusmahdollisuus vähävaraisille, kurssien järjestäminen ympäri kuntaa

5.3 Kansalaisopisto-opiskelun hyödyt

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla selvitin kunnanvaltuutettujen näkemyksiä siitä, minkälaisia hyötyjä kansalaisopisto-opiskelu voi tuottaa. Tämän tutkimuskysymyksen kohdalla analysoin aineistoa teoriaohjaavasti ja hyödynsin aikaisempaa tutkimusta kansalaisopisto-opiskelun tuottamista pääomista (ks. Manninen 2018; Manninen ym. 2019). Valtuutetut toivat esille aikaisempien tutkimusten mukaisesti sosiaaliseen, terveys-, osaamis- ja identiteettipääomaan liittyviä hyötyjä. Valtuutettujen mainitsemat pääomat ja niihin liittyvät keskeisimmät hyödyt ovat koottuna luvun lopussa olevaan taulukkoon (ks. taulukko 4).

Osaamispääoma on yksi yleisimmin tunnistetuista kansalaisopisto-opiskelun tuottamista hyödyistä (esim. Manninen & Meriläinen 2015) ja tämä toteutui tässäkin tutkimuksessa, sillä jokainen haastateltu kunnanvaltuutettu kuvaili osaamispääomaan liittyviä hyötyjä.

Osaamispääoma muodostuu yksilön tietoista, taidoista sekä muista osaamiseen ja oppimiseen liittyvistä tekijöistä, kuten motivaatiosta ja oppimistaidoista (Hyry-Honka ym. 2012, 128). Tässä tutkimuksessa haastateltavat kertoivat *työelämään ja aikuisopiskeluun, osaamisen lisääntymiseen* sekä *oppimiskokemuksiin liittyvistä hyödyistä*.

Kuntien tulee edistää elinkeinoelämää sekä työllisyyttä, ja kansalaisopisto-opiskelusta seuraama osaamispääoman lisääntyminen tukee tätä tehtävää (Manninen ym. 2019, 6; Suomen Kuntaliitto 2016, 10). Valtuutettujen puheissa korostuikin *työelämään ja aikuisopiskeluun liittyvät hyödyt*. Vaikka kansalaisopistoissa opiskelu on pääasiassa harrastustavoitteista, sillä voi olla myös työelämään liittyviä hyötyjä (Manninen 2018, 69). Työelämään ja aikuisopiskeluun liittyvät hyödyt olivat valtuutettujen useimmiten mainitsemia hyötyjä.

Ensinnäkin kansalaisopisto-opiskelun myötä ammattitaito voi kehittyä. Kursseilla voi oppia yleisiä työelämätaitoja sekä tietyssä työssä tarvittavia taitoja. Opistossa voi kehittää esimerkiksi englannin kielen osaamista, jonka merkitystä työelämässä valtuutetut korostivatkin. Kursseilla voi myös oppia esimerkiksi uusia kädentaitoja, jotka voivat olla hyödyksi tietyissä ammateissa. Ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen voi tehostaa työntekoa tai jopa auttaa uuden työn saamisessa. Lisäksi ammattitaidon kehittymisen myötä opiskelijalle voi olla mahdollista työllistää itsensä. Eräs valtuutettu kertoi esimerkin, että tietää ihmisiä, jotka ovat opiskelleet kansalaisopistossa musiikkia ja siten pystyvät esiintymään bändeissä.

No kyllä siinä voi olla sellainen, että sä voit saada työpaikan, jos sä käyt jonkun kurssin ja niinku freesaat omaa ammattitaitoo jossain asiassa, on se sitten äidinkieli taikka englannin kieli taikka sitten joku siellä sellainen kurssi, millä sä pystyt niinku petraamaan sitä tekemistäsi ja sitä kautta pystyt osoittamaan taas niinku parempaa ammattiosaamista jossakin asiassa ja vaikka työllistyt sitä kautta. (H8)

No totta kai, jos osaaminen paranee ja ihmisen niin kun osaamis- niin kun rakenne kokonaisuudessaan muuttuu paremmaksi niin sehän voi olla siellä. Ihan siis ehdotus sille, että hän pystyy jatkamaan töissä tai saamaan uuden työpaikan. Joillekin esimerkiksi, joka on tehnyt musiikkiopistolla tietyt asiat ja pääsee esimerkiksi johonkin bändiin tai vastaavaan, se saa sieltä välittömän hyödyn. Kielitaidon paraneminen myöskin osaltaan on sitten merkittävä asia työssä saantiin, koska maailma on kansainvälistynyt. (H1)

Kansalaisopistossa opiskelu voi myös herättää uusia kiinnostuksen kohteita ja lisätä rohkeutta yrittää uusia asioita. Kursseilta voi saada ideoita uralle ja opiskelija voi esimerkiksi kiinnostua jostain uudesta työpaikasta tai kokonaan uudesta alasta. Lisäksi osaamisen lisääntymisen ja itsetunnon vahvistumisen myötä rohkeus voi lisääntyä. Kurssien kautta opiskelijalta voi löytyä sekä osaamista että rohkeutta hakea töitä tai vaikka pysyä työelämässä pidempään.

Että eihän mikään kurssi oikeastaan mitään ammattia anna uutta eikä, mutta se voi antaa myös siihen kipinää, että rupeaa hakemaan, että tää voisi olla mielenkiintoista tehdä työkseen. [...]. Vanha työ ei ehkä niin mahdollisesti kiinnosta, niin se sitten se, jos siitä löytyy semmoinen, että ahaa, mä voisin tätä, tää onnistuisi multa niin mä voisin lähteä tätä tekemään. (H5)

Kansalaisopisto-opiskelusta voi olla apua myös opiskelupaikan saamisessa. Kurssilla voi esimerkiksi oppia taitoja, joista on hyötyä pääsykokeissa. Yksi haastateltava kertoi esimerkkinä musiikin opiskelusta kansalaisopistossa, mikä voi edesauttaa esimerkiksi Sibelius-Akatemiaan pääsemistä. Lisäksi useampi valtuutettu korosti avoimen yliopiston opintojen merkitystä. Kansalaisopistoissa on mahdollista suorittaa avoimen yliopiston kursseja ja opintokokonaisuuksia, joiden avulla voi olla jopa mahdollista päästä jatkamaan opintoja yliopistoon.

Työelämään ja aikuisopiskeluun liittyvien hyötyjen lisäksi kunnanvaltuutetut kertoivat yleisesti *osaamisen lisääntymisestä*. Osaamisen lisääntymistä kansalaisopisto-opiskelun

myötä pidettiin melko itsestänselvyytenä. Haastateltavat mainitsivat useimmiten kielitaidon kehittymisen, mutta myös kädentaidot, työelämätaidot, tietotekniset taidot ja musiikkiin liittyvät taidot toistuivat vastauksissa. Lisäksi vuorovaikutustaidot, liikunnalliset taidot, ruoanlaittoon liittyvät taidot ja elämäntaidot mainittiin muutamia kertoja.

Työelämään liittyvien hyötyjen ja osaamisen lisääntymisen ohella neljä haastateltavaa toi esille *oppimiskokemuksiin liittyviä hyötyjä*. Yksi valtuutettu uskoi kansalaisopisto-opiskelun lisäävän opiskelutaitoja ja kaksi valtuutettua korosti opiskelun yhteyttä onnistumisen tunteisiin ja kokemuksiin. On kurssi mikä tahansa, onnistumisen kokemukset nähdään tärkeänä asiana. Onnistumisen tunne voi syntyä esimerkiksi avoimen yliopiston tentissä tai arkielämässä, kun hyödyntää kursseilta hankittua osaamista. Yksi valtuutetuista myös kuvaili, miten kansalaisopisto-opiskelun myötä voi innostaa myös muita opiskelemaan.

Oma osaaminen kehittyy ja [...], jos mä huomaan, että oho mä sainkin jonkun asian tehtyä, mitä mä en oo ikinä ennen tehnyt, niin totta kai siitä tulee semmoinen onnistumisen tunne, mikä sitten niinku kantaa, voi kantaa parhaassa tapauksessa hyvinkin pitkälle niinku monessa eri asiassa ja onnistumisen tunteita ihminen kuitenkin tarvitsee. On se uuden kielen oppiminen, että huomaatkin, että hei mä tajusin, mitä jossain TV-sarjassa puhuttiin jotain jonkun verran. Osa lyödä nauloja tai mitä tämmöistä nyt kaikkea sitten voi ollakin, mitä oppii, että saat rakennettua linnunpöntön ja muuta. (H3)

Haastatelluista kahdeksan valtuutettua mainitsi erilaisia identiteettipääomaan liittyviä hyötyjä. Identiteettipääomaa voidaan kuvata toimijuuden käsitteellä, jolla tarkoitetaan ihmisen kokemusta siitä, kuinka paljon hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä (Manninen ym. 2019, 28). Identiteettipääomaan liittyvistä hyödyistä *minäpystyvyys* ja *elämän tarkoituksellisuus* olivat valtuutettujen useimmiten mainitsemissa hyötyinä, mikä on linjassa myös opiskelijoiden omien kokemusten kanssa (ks. Manninen 2018, 63). Lisäksi kaksi valtuutettua mainitsi, että kansalaisopistossa opiskelu voi edistää ihmisen elämäntaitoja eli *kontrolliodotusta*.

Kansalaisopisto-opiskelulla voi olla suuri vaikutus opiskelijoiden pystyvyyden tunteen kokemiseen eli opiskelu voi *vahvistaa minäpystyvyyttä*. Etenkin itseluottamuksen vahvistumista korostettiin. Kurssit voivat kehittää itsetuntoa ja saada aikaan voimaantumista. Opiskelija voi oppia uskomaan omaan osaamiseensa ja tämän myötä esimerkiksi rohkaistua kokeilemaan jotain uutta. Lisäksi minätuntemuksen vahvistuminen mainittiin haastatteluissa kaksi kertaa.

Ja siis se sehän on ihan siis niin mun mielestä, niin ainakin ihan ensiarvoisen tärkeitä, jos sä tunnet itsesi ja itsesi tarpeet tarpeelliseksi [...] ja sitten se niin tota se antaa niinku semmoista rohkeutta ja elämänvarmuutta ja semmoista muutenkin varmuutta ihmiselle ja se, että se on niinku ihmisellä on hyvä olo, että se tietää, että että tota mä osaan ja mä oon hyödyllinen ja mä voin sitä jakaa sitä ympäristöönkin. (H9)

Minäpystyvyyden vahvistumisen lisäksi *elämän tarkoituksellisuus* koettiin merkittäväksi hyödyksi. Kansalaisopistossa opiskelu voi lisätä elämän tarkoituksellisuutta muun muassa elämän merkityksellisen sisällön, kuten uusien harrastusten tai mielenkiinnonkohteiden kautta. Valtuutettujen mukaan on tärkeää, että ihmisillä on jotain mielekästä tekemistä ja kansalaisopiston nähdään vastaavan tähän. Kansalaisopistosta voi löytää esimerkiksi mielenkiintoisia harrastuksia ja ystäviä ympärille. Ylipäänsä kansalaisopisto voi tarjota jotain uutta ja arvokasta elämään.

Suurin osa valtuutetuista eli kymmenen valtuutettua tunnisti kansalaisopistojen merkityksen sosiaalisen pääoman lisääjänä. Sosiaalinen pääoma koostuu sosiaaliseen osallistumiseen ja aktiiviseen kuntalaisuuteen liittyvistä hyödyistä (Manninen ym. 2019, 25). Kansalaisopiston merkitys *sosiaalisen osallistumisen* kannalta tuli haastatteluissa selvästi esille, sillä valtuutetut korostivat kansalaisopiston roolia paikkana, jossa voi tavata uusia ihmisiä ja saada ystäviä. Kansalaisopisto siten mahdollistaa sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen sekä yhteisöön kuulumisen. Opistossa pääsee tapaamaan paljon erilaisia ihmisiä, mutta samalla myös omia vertaisiaan. Suvaitsevaisuus on yksi tähän keskeisesti liittyvä hyöty, mutta tätä kukaan valtuutettu ei maininnut ainakaan suoraan. Yksi valtuutettu tiivistä kansalaisopiston merkityksen sosiaalisen osallistumisen kannalta kutsumalla opistoa ”välittämisen paikaksi”. Kansalaisopistoa pidetäänkin merkittävänä yksinäisyyden ja syrjäytymisen vähentäjänä ja ehkäisijänä.

Ehkä mä korostaisin sitä, että se on tosi tärkeä tällöinen niin kun, sellaisten meidän sosiaalisten megatrendien niinku negatiivisten puolten vähentäjä, vaikka jos puhutaan yksinäisyydestä tai syrjäytymisestä. (H2)

No tietenkin se, että kyl yhteisöllisyys on totta kai tärkeä juttu. Ihmiset ei jää, on yksinäisyyttä tosi paljon. Ihmiset, jotka on yksinäisiä, voi mennä kansalaisopiston kursseille, tavata muita ihmisiä, tulee tää sosiaalinen kontaktoituminen siellä, ehkä

verkostoituminen. Mä oon löytänyt sieltä ihan tyyppejä kenen kanssa on ollaan sitten muutenkin kavereita ja voidaan jakaa jotain jopa työhön liittyviä kysymyksiä. (H8)

Sosiaalisen osallistumisen lisäksi valtuutetut kuvailivat *aktiiviseen kuntalaisuuteen* liittyviä hyötyjä, mutta tämä oli kuitenkin vähemmän tunnistettu hyötykategoria. Aktiivisella kuntalaisuudella viitataan muun muassa yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vapaaehtoistyöhön (Manninen ym. 2019, 25). Valtuutetut kuvailivat, miten kansalaisopisto-opiskelu voi lisätä opiskelijoiden yleistä aktiivisuutta ja osallistuvuutta kunnan tai yhteisön hyväksi. Kaksi valtuutettua myös mainitsi, että kansalaisopiston kurssien myötä järjestöt voivat saada osaavaa henkilöstöä esimerkiksi järjestyksenvalvontakurssin myötä, mutta suoranaista vapaaehtoistyötä ei kuitenkaan mainittu kertaakaan. Lisäksi kansalaisopisto-opiskelu voi kehittää kansalaistaitoja ja saada opiskelijan kiinnostumaan kunnallispolitiikasta tai jopa osallistumaan siihen.

Ainakin se osallistuminen on tosi tärkeätä, että mä uskon, että opistotoimintaan osallistuvat, jos ei nyt kaikki heistä ole niinku demokratian ritareita, niin silti semmoisia tyyppejä, jotka niinku niin kun ymmärtää sen niin kun paikallisyhteisön siis tai seutukunnan tai kaupunkiyhteisön tärkeyden. (H2)

[...] sieltä jotenkin ihminen tempautuu mukaan esimerkiksi kuntapäätöksentekoon tai hokaa jollain kurssilla, että joku asia tuossa kunnassa on hoidettu huonosti, minkä hän tajuaa siellä kurssilla niin kun ihan mistä asiasta, vaan hän voi sen tajuta siellä niinku, että vaikka sen opiston kannalta joku asia on huonosti niin ja tempautuu mukaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen [...]. (H3)

Terveyspääoma on kokonaisuus, joka muodostuu terveyteen liittyvistä resursseista (Hyry-Honka ym. 2012, 129). Terveyspääomaan liittyvät hyödyt ilmenevät muun muassa elämänlaadun ja fyysisen tai henkisen hyvinvoinnin edistymisenä sekä terveyskäyttäytymisen muutoksina (Manninen 2018; Manninen ym. 2019). Osaamispääoman ohella terveyspääoma oli yksi yleisimmin tunnistetuista hyödyistä valtuutettujen keskuudessa, sillä jokainen haastateltava ajatteli kansalaisopisto-opiskelun edistävän ihmisten terveyttä ja hyvinvointia.

Valtuutetut korostivat erityisesti kansalaisopisto-opiskelun vaikutuksia *henkiseen hyvinvointiin*, mielenterveyteen. Tutkimuksissa onkin todettu, että suuri osa kansalaisopisto-opiskelijoista kokee henkisen hyvinvoinnin edistyvän kurssien myötä (Manninen & Meriläinen 2015). Kansalaisopistossa opiskelu voi voimaannuttaa, virkistää ja palauttaa.

Opiskelu voi toimia hyvänä vastapainona työn teolle ja lisätä sekä arjessa että työssä jaksamista. Sosiaalisten kontaktien kautta yksinäisyys voi vähentyä ja minäpystyvyyden tunteen myötä usko itseensä voi lisääntyä. Henkiseen hyvinvointiin liittyvät hyödyt ovat siten vahvasti kytköksissä muihin kansalaisopisto-opiskelun tuottamiin pääomiin.

Hyvinvointi on hyvin tärkeätä. Sitten kyllä se kaikki se kaikki tekeminen auttaa siihen mielenterveyden eteenpäin menoon ja kaikkeen tämmöiseen. Että se hetken irti pääsy ja sitten se, että se laajentaa sun omia rajoja. Sä saat sitä omaa potentiaalia käytettyä. Moni työ on aika semmoista yksitoikkoista ja tota noin kuormittavaa, niin se sehän antaa siihen sen katkon. (H5)

Kaikissa haastatteluissa valtuutetut myös mainitsivat, että kansalaisopisto-opiskelusta voi seurata fyysiseen terveyteen liittyviä hyötyjä erilaisten liikunnallisten kurssien myötä, sillä kurssit voivat kehittää ja ylläpitää fyysistä toiminta- ja työkykyä. Tutkimuksissa on todettu, että liikunnallisten kurssien lisäksi myös muilla kursseilla voi olla fyysistä terveyttä edistäviä vaikutuksia (Manninen & Meriläinen 2015, 94). Tämä ei kuitenkaan tullut ilmi valtuutettujen haastatteluissa, sillä he korostivat vain liikuntakurssien vaikutuksia. Muutama valtuutettu kuitenkin totesi, että liikuntakurssien myötä liikunnalliset ja muut terveelliset tavat voivat kannustaa liikkumaan ja pitämään huolta terveydestä myös kurssien ulkopuolella. Lisäksi eräs valtuutettu mainitsi, että kansalaisopistossa opiskelu voi ylipäänsä lisätä terveyteen liittyvää tietoa, jota voi hyödyntää omassa elämässään. Siten kansalaisopisto-opiskelulla voi olla myös terveyskäyttäytymiseen liittyviä hyötyjä.

Joku tämmöinen joku tämmöinen liikunnallinen kurssi saattaa innostaa sut liikkumaan ja sitä kautta tulee vaikka painonpudotusta, tulee kiinnostusta omaan terveyteen, lähdet sitä kautta rakentamaan koko tämmöistä niinku liikunnallista elämää uudestaan. (H8)

Nyt kuvittelisin ainakin, että siellä on niitä kursseja, missä tota tähdätään justiin tähän hyvinvointiin ja terveyteen ja sosiaalipuoleen ja tämmöisiä. [...]. Niin tota justiin mitkä niinku tähtää tähän ja ihmiset varmaan käyttää niitä hyödyksensä, omaksi eduksensa ja tietää terveydestä kaikennäköistä. (H9)

Haastatteluissa kysyin valtuutetuilta myös, mitkä kansalaisopisto-opiskelun hyödyt heidän mielestään korostuvat tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa, ja valtuutetuilla oli vaihtelevia näkemyksiä asiasta. Kolme valtuutettua mainitsi sosiaaliseen pääomaan liittyvät

hyödyt. Kansalaisopisto tuo eri puolilla kuntaa asuvia ihmisiä yhteen ja luo yhteisöllisyyttä. Samoin myös useampi valtuutettu piti kansalaisopisto-opiskelun tuottamia terveys- ja hyvinvointihyötyjä merkittävinä kunnassa. Viisi valtuutettua korosti fyysisiä terveyshyötyjä ja lisäksi kaksi valtuutettua mainitsi kansalaisopiston lisäävän kunnassa erityisesti henkistä hyvinvointia ja vireyttä. Etenkin ikäihmisten terveyshyötyjä korostettiin kunnan ikärakenteen takia. Kunnassa asuu paljon ikäihmisiä ja kansalaisopisto liikuttaa heitä sekä tarjoaa seuraa. Yksi valtuutettu näki merkittävimpana hyötynä sen, että opisto tarjoaa jokaiselle jotakin. Lisäksi yksi valtuutettu uskoi kulttuuriin liittyvien hyötyjen korostuvan kunnassa, ja yksi valtuutettu ei osannut vastata kysymykseen mitään.

Taulukko 4. Kansalaisopisto-opiskelun hyödyt

Pääoma	Hyötykategoria	Hyödyt
Osaamispääoma	Työelämään ja aikuisopiskeluun liittyvät hyödyt	Ammattitaidon lisääntyminen, työllistyminen, työn tehokkuuden lisääntyminen Uudet kiinnostuksen kohteet Apua opiskelupaikan saamisessa
	Osaamisen lisääntyminen	Esim. kieli-, käden- ja työelämätaidot
	Oppimiskokemuksiin liittyvät hyödyt	Onnistumisen tunteet, opiskelutaidot, muiden innostaminen opiskelemaan
Identiteettipääoma	Minäpystyvyys	Itseluottamus, usko omaan osaamiseen
	Elämän tarkoituksellisuus	Elämän merkityksellinen sisältö: ystävät ja harrastukset
	Elämänhallinta	
Sosiaalinen pääoma	Sosiaalinen osallistuminen	Sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen Yksinäisyyden ja syrjäytymisen vähentyminen
	Aktiivinen kuntalaisuus	Yleinen aktiivisuus ja osallistuvuus kunnan tai yhteisön hyväksi Kansalaistaidot, kiinnostus kunnallispolitiikkaa kohtaan
Terveyspääoma	Henkinen hyvinvointi	Voimaantuminen, virkistymisen, palautuminen Arjessa ja työssä jaksaminen
	Fyysinen terveys	Fyysisen toiminta- ja työkyvyn kehittyminen
	Terveyskäyttäytyminen	Terveellisten elintapojen ylläpitäminen kurssien ulkopuolella

5.3.1 Taloudelliset vaikutukset

Lukuisten hyvinvointiin, osaamiseen ja sosiaalisuuteen liittyvien hyötyjen lisäksi kansalaisopisto-opiskelusta syntyy myös mahdollisia taloudellisia vaikutuksia eli rahallisia hyötyjä. Vaikka tarkkoja rahallisia arvioita on hyvin vaikea laskea, tutkimusten perusteella kansalaisopisto-opiskelusta seuraa taloudellisia vaikutuksia sekä opiskeleville yksilöille että yhteiskunnalle ja kunnille. Taloudelliset vaikutukset voivat olla sekä konkreettisia että välillisiä. (esim. Manninen 2016, Manninen ym. 2019.)

Osaamiseen ja erityisesti työelämään liittyvät taloudelliset vaikutukset korostuivat valtuutettujen vastauksissa. Ensinnäkin kansalaisopisto-opiskelu voi edesauttaa työllistymistä osaamisen ja ammattitaidon lisääntymisen tai työnhakutaitojen kehittymisen myötä. Kansalaisopisto-opiskelijan on myös mahdollista työllistää itse itsensä perustamalla oman yrityksen tai hankkimalla lisätuloja esimerkiksi esiintymällä bändissä. Työllistymisestä voi olla rahallista hyötyä sekä yksilölle palkan kautta että kunnalle ja yhteiskunnalle verotulojen kautta. Yksi haastateltava myös mainitsi, että ammattitaidon lisääntyminen voi auttaa saamaan palkankorotuksen. Lisäksi ammattitaidon kehittyminen voi lisätä työn tehokkuutta ja tuottavuutta, mistä on taloudellista hyötyä erityisesti työnantajille.

Eli esimerkiksi työttömyysjakso lyhenee tai että ihminen aktivoituu työelämään niin sillä on, sillä on niinku isosti merkitystä ja silloin ihminen vähän pääsee sitten taas ihan eteenpäin ja silloin esimerkiksi työttömyyskorvaukset on pienemmät. (H1)

No esimerkiksi se, että ihminen maksaa maksaa tota, vaikka osallistuu tähän verojen maksuun vaikka uuden yrityksensä muodossa tai tai tota, sillä tavalla siis niin kun, että pystyy olemaan innovatiivinen omissa työtehtävissään. (H2)

No työnantaja voi esimerkiksi, että joku voi tehdä, se ammattitaidon kehittyminen siellä, kielitaidon tai jonkun kädentaidon kehittyminen, niin siitä tulee suoraan tota noin hyötyä. Ihminen selviytyy työstään paremmin tai jotain niin, että se se antaa sille työnantajalle siitä sen hyödyn. (H5)

Kansalaisopisto-opiskelu lisää osaamista, mistä voi olla rahallista hyötyä myös työelämän ulkopuolella. Kaksi haastateltavaa kuvaili kansalaisopisto-opiskelun tuottamia taloudellisia vaikutuksia, jotka voi saavuttaa tekemällä asioita itse. Rahaa on mahdollista säästää esimerkiksi tekemällä ruokaa itse tai korjaamalla vaatteita ja huonekaluja sen sijaan, että veisi ne korjattavaksi tai ostaisi uuden tilalle. Itse tehtyjä asioita on myös mahdollista antaa muille

lahjaksi, jolloin välttyy lahjojen ostamiselta. Aikaisemmissa tutkimuksissa nämä ovat yksiä opiskelijoiden useimmiten tunnistamia rahallisia hyötyjä (esim. Manninen 2018, 99; Manninen ym. 2019, 97).

No esimerkiksi just se se tota korjausompelu voi olla iso konkreettinen taloudellinen hyöty, että kun leikki-ikäisen housun polvet on puhki, niin ei tarvitse mennä ostamaan uusia, kun ne voi, kun osaa korjata. Tai joku vain sauma ratkeaa niin vaate ei oo hylky tai yleensä siis se korjauttaminen maksaa kuitenkin x euroa eikä siihenkään ole välttämättä tarjontaa. (H10)

Osaamisen lisääntymiseen liittyvien taloudellisten vaikutusten lisäksi valtuutetut korostivat terveyteen ja hyvinvointiin yhteydessä olevia taloudellisia vaikutuksia. Kuten kansalaisopisto-opiskelun aikaansaama osaamisen lisääntyminen, myös hyvinvoinnin lisääntyminen voi edistää työn tehokkuutta. Työn tehokkuus on siten yhteydessä sekä osaamis- että terveystalouteen. Kansalaisopiston kurssit voivat edistää työssä jaksamista, lisätä työhyvinvointia, parantaa fyysistä työkykyä ja vähentää sairauspoissaoloja. Mannisen (2018, 100) tutkimuksessa työtehon parantuminen oli kansalaisopisto-opiskelijoiden useimmiten tunnistama taloudellinen vaikutus. Työn tehokkuudesta syntyvää tarkkaa euromääräistä hyötyä on vaikea laskea, mutta osaamisen ja työhyvinvoinnin lisääntymisellä voi joka tapauksessa olla merkittäviä kansantaloutta edistäviä taloudellisia vaikutuksia (Manninen 2018, 100).

[...] mä ainakin uskon voimakkaasti siihen, että työ niinku se tavallaan se tuottavuus paranee [...]. Eliikkä siis työpäivien menettämisiä tulee vähemmän. Tälleen niinku semmoisia turhia työtunteja ehkä siinä mielessä tulee ehkä vähemmän. Siis ihan kahtaalta, siis sen kannalta, että se hyvinvointi on niin kun se hyvinvointi mahdollistaa sen työnteon ehkä paremmin, mutta myöskin siksi, että että se opistotoiminta voi palauttaa sitten siitä työstä ja voi jopa joillekin antaa semmoisia breikkejä siihen työhön, jotka pitää sitä niinku vaikka kaikkea loppuun palamista ja muuta sitten riskinä niinku pienempänä. (H2)

Tämän lisäksi kunnanvaltuutetut tunnistivat kansalaisopisto-opiskelun merkityksen sosiaali- ja terveystalouteen kohdistuvien säästöjen kannalta. Tutkimusten mukaan kansalaisopisto-opiskelijat ovatkin ”edullisempia” sote-palveluiden käyttäjiä, vaikka selviä syy-seuraussuhteita ei pystytäkään esittämään (esim. Manninen ym. 2019, 103). Kansalaisopisto-opiskelu voi edistää sekä yksilöiden fyysistä että psyykkistä hyvinvointia ja terveyttä ja siten

vähentää sote-palveluiden käyttöä, minkä aikaansaamista säästöistä hyötyy erityisesti yhteiskunta. Kansalaisopistossa opiskelu voi esimerkiksi ehkäistä mielenterveydenhäiriöiden syntymistä sekä yksinäisyyttä ja siten vähentää näistä aiheutuvia hoitokustannuksia. Valtuutetut uskoivat kansalaisopisto-opiskelun ehkäisevän kaikenlaisia terveyteen liittyviä toimenpiteitä ja hoitoja, mutta korostivat erityisesti kansalaisopistojen ennaltaehkäisevää toimintaa henkisen hyvinvoinnin kannalta.

Ja yhteisölle ylipäätään tai yhteiskunnalle niin toki se, että jos meillä on hyvinvoivia ihmisiä, niin se heijastuu siihen, että, miten meidän sosiaali- ja terveystalouden maksut [...], että miten ne muotoutuu, jos ihmiset saadaan nopeemmin, pysyy paremmassa kunnossa, niin tarvitaan vähemmän palveluita ja sitten jos ihmisille saadaan nopeammin taas jonkun näköinen kontakti hoitoon, niin se säästää palveluita koska pystytään ennaltaehkäisemään sitä kautta. (H3)

[...], että kyllä sitten puhutaan henkisestä pääomasta ehkä monessa kurssissa. Toki se voi jonkun osalla estää mielenterveysongelmien synnyn, kun hänellä on ryhmä, niin silloin se pystytään tietysti muuttamaan myös euroiksi. Syrjäytyminenkin, no nykypäivänä se on ruvennut koskeen jo senioreitakin, syrjäytyminen. Että semmoistahan se voi estää ja silloin sillä on eurot niinku konkreettisetkin yhteiskunnalle. (H10)

Lisäksi kunnanvaltuutettujen mielestä kansalaisopiston kurssien edullisesta hinnasta itsessään on rahallista hyötyä monille opiskelijoille. Kansalaisopiston kurssit ovat useimmiten halvempia kuin vastaavat kurssit yksityisellä puolella, jolloin esimerkiksi harrastuskustannuksissa on mahdollista säästää valitsemalla kansalaisopisto. Lisäksi kansalaisopisto tarjoaa erilaisia alennusmahdollisuuksia esimerkiksi vähävaraisille. Edullisten kurssihintojen takia kukaan valtuutettu ei uskonut kansalaisopisto-opiskelulla olevan negatiivisia taloudellisia vaikutuksia itse opiskelijoille. Sen sijaan muutama valtuutettu totesi kansalaisopiston olevan kunnalle pääasiassa menoerä. Samanaikaisesti he kuitenkin nimesivät myös mahdollisia kuntaa hyödyttäviä taloudellisia vaikutuksia, kuten sote-säästöt.

Kansalaisopisto-opiskelun taloudellisia vaikutuksia on mahdollista tarkastella eri pääomien kautta. Tässä tutkimuksessa kunnanvaltuutetut tunnistivat terveys- ja osaamispääomaan liittyviä taloudellisia hyötyjä, joita ovat esimerkiksi sote-säästöt, työllistyminen, työn tehokkuus ja itse tekemällä säästäminen. Kuten Mannisen (2018) sekä Mannisen ym. (2019) tutkimuksissa, myöskään tässä tutkimuksessa haastateltavat eivät havainneet kansalaisopisto-

opiskelun tuottamaan identiteettipääomaan liittyviä taloudellisia vaikutuksia. Identiteettipääomaan liittyvien taloudellisten hyötyjen lisäksi aineistosta ei ollut havaittavissa sosiaaliseen pääomaan liittyviä rahallisia hyötyjä. Todellisuudessa sekä identiteettipääoman että sosiaalisen pääoman lisääntymisellä voi olla taloudellisia vaikutuksia, mutta näitä on vaikeampi tunnistaa. Yksi esimerkki sosiaalisen pääoman lisääntymiseen liittyvästä taloudellisesta vaikutuksesta on vapaaehtoistyön tekeminen (esim. Manninen 2018).

5.4 Kansalaisopistojen tulevaisuus

Neljäs tutkimuskysymys kohdistui kansalaisopistojen tulevaisuuteen. Kysymyksen avulla selvitin, miten valtuutetut näkevät kansalaisopistojen toiminnan ja aseman tulevaisuudessa, yleisesti koko Suomessa mutta erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa. Valtuutettujen näkemykset kansalaisopistojen tulevaisuudesta olivat hyvin vaihtelevia. Usko kansalaisopistojen säilymiseen vaikuttaa kuitenkin olevan vahva. Jonkinlaisia muutoksia luultavasti on luvassa, mutta kansalaisopistoilla on vahva asema yhteiskunnassa, eikä tästä haluta luopua. Muodostin näkemyksistä neljä teemaa, jotka kuvastavat valtuutettujen tulevaisuudennäkemyksien monipuolisuutta. Teemat ovat *toiminnan vähentyminen*, *positiivinen tulevaisuus*, *rakenteelliset muutokset* sekä *reagoiminen aikaan* (ks. taulukko 5).

Taulukko 5. Kansalaisopistojen tulevaisuus

Pääteema	Kuvaus
Toiminnan vähentyminen (n = 10)	Kurssitarjonnan supistuminen, kurssimaksujen nousu, lukukauden lyhentäminen Eriarvoistuminen Välttämätön paha
Positiivinen tulevaisuus (n = 4)	Toiminnan pysyminen samalla tasolla tai jopa lisääntyminen Vakiintunut asema Toiminnan tärkeyden korostuminen tulevaisuudessa
Rakenteelliset muutokset (n = 4)	Muutokset organisaatorakenteessa: hyvinvointialueuetyyppinen uudelleenjärjestely, yhdistyminen toisen organisaation kanssa Muutokset opetusjärjestelyissä: enemmän ryhmäopetusta yksilöopetuksen sijaan
Reagoiminen aikaan (n = 10)	Mukautuminen ajan tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin Tiettyjen opetussisältöjen ja kohderyhmien huomioiminen Esim. nuorten tavoittaminen, maahanmuuttajien kotouttaminen, digitaitojen opettaminen, työllisyyden edistäminen

Yhtä haastateltua lukuun ottamatta kaikki valtuutetut uskoivat kansalaisopistojen *toiminnan vähentyvän* ajan kuluessa. Suurin osa valtuutetuista ei näe tätä asiaa lainkaan hyvänä asiana, vaan valitettavana välttämättömyytenä, jotta toiminta voi jatkua. Rahoitusleikkausten ja muiden sopeutustoimien takia muun muassa kurssitarjonta voi supistua, kurssimaksut nousta ja lukukausi lyhentyä. Erään valtuutetun sanoin: ”kohta se kausi loppuu ennen kuin se alkaa.” Kaksi valtuutettua myös pohtivat, että voiko toiminnasta todellisuudessa enää edes leikata, sillä se on nyt jo ajettu niin pieneksi. Kukaan valtuutettu ei kuitenkaan uskonut, että kansalaisopistojen toiminta tulee kokonaan loppumaan. Yhden valtuutetun näkemys asiasta tosin poikkesi suurestikin muiden valtuutettujen näkemyksistä. Hän uskoi ja toivoi kansalaisopiston toiminnan vähentyvän reippaasti erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa, sillä hänen mukaansa tälläkin hetkellä kunnan kansalaisopistossa on jopa ylitarjontaa.

Kun mä alan katsomaan, mitä valtio tulee tekemään ja tiedän vähän mitä se tekee rahoitukselle, [...]. Ei ole niinku mitään muuta vaihtoehtoja, että hyvin todellinen todennäköisesti hiipuu oikein vaan paljon, koska rahat lyödään tässä lähimmän kymmenen vuoden aikaan joka sektorilta pois, niin tulee hiipuun. Ei ole näin kovia kurssitarjontoja, mitä tällä hetkellä on. (H11)

Toiminnan vähentymiseen liittyy keskeisesti toiminnan eriarvoistuminen, sillä mikäli kansalaisopistojen toiminta vähenee, voi opistojen tasa-arvoistava tehtävä vaikeutua. Sihvonen (2015, 70) määrittelee artikkelissaan erilaisia vapaan sivistystyön haasteita, joista yksi on juuri sivistyksellisen tasa-arvon heikentyminen, mikä johtuu kurssimaksujen noususta ja toiminnan keskittymisestä tiettyihin yksiköihin. Leikkausten myötä kurssien hinnat voivat nousta, jolloin kaikilla ei välttämättä ole samanlaisia mahdollisuuksia osallistua kursseille. Lisäksi välimatka kansalaisopistoon voi kasvaa, mikäli esimerkiksi toimintaa lakkautetaan opiston eri toimipisteiltä. Tällöin opiston palveluiden saavutettavuus voi kärsiä.

Ja sitten, koska meillä on erilaisia tällöisiä megatrendejä, kuten vaikka kaupungistuminen, niin niin niin pelkään, että sitten niin kun niillä pienillä, vaikka entisissä kuntakeskuksissa, niin niin sitä toimintaa vähennetään entisestään, mikä sinänsä on ymmärrettävää, että siellä asuu vähemmän väkeä, mutta mutta se, että niinku sitten se saavutettavuus kärsii, että jos kauempaa joutuu tulemaan tänne keskustaan kurssille sen sijasta, että kävisi sen vain kahdenkymmenen kilsan päässä, pitää mennä viisikymmentä kilsaa. (H2)

Kai tää ny jo on kuulunut muutamilta ihmisiltä, että kurssi aika siis alkaa syksyllä myöhemmin ja loppuu keväällä aikaisemmin ja hinta on noussut koko ajan, kertamäärä pienenee, että jotain tällaista siellä tulee koko ajan. Ja sitten kun on tällaisia pieniä eläkeläisihmisiä millä, tai siis ei pieniä mutta siis pienillä tuloilla eläviä eläkeläisiä, niin tota kyllähän ne tommoista sitten joutuu karsiin, jotka on monta kymppiä. Että ikävää. (H4)

Valtuutettujen näkemys kansalaisopistojen toiminnan vähentymisestä siten puoltaa osittain Teräsahteen ja Mannisen (2019, 307–308) skenaariota vapaan sivistystyön hiipuvasta tulevaisuudesta, jossa toiminnan nähdään vähentyvän ja epätasa-arvoistuvan.

Kansalaisopistoihin kohdistuvat leikkaukset ovat keskiössä, sillä ne pakottavat opistoja supistamaan toimintaansa. Valtuutetut eivät kuitenkaan puhuneet skenaarioon sisältyvästä toiminnan kapitalisoitumisesta ja ideologisoitumisesta. Vaikka Teräsahde ja Manninen (2019, 306) eivät itse usko skenaarion toteutuvan, monien valtuutettujen mielestä skenaariossa kuitenkin piilee ainakin osatotuus. Samoin tämä valtuutettujen näkemys on yhdistettävissä Valkosen (2016) muodostamaan asiakaslähtöinen sopeutuja -skenaarioon, jossa kansalaisopistot joutuvat jatkuvasti taistelemaan selviytyäkseen. Tässä skenaariossa kurssit ovat harvemmin saatavilla, eikä opistoilla ole taloudellisia resursseja uusien asioiden kokeiluun. Valkosen mukaan hänen tutkimukseensa osallistuneiden kansalaisopistojen nykyistäkin tilannetta kuvastaa parhaiten tämä skenaario. (Valkonen 2016, 223, 227.)

Neljä kunnanvaltuutettua sen sijaan näki kansalaisopistoilla olevan *positiivinen tulevaisuus*. Heidän mukaansa toiminta tulee pysymään samalla tasolla tai jopa lisääntymään.

Kansalaisopistojen paikka yhteiskunnassa nähtiin vakiintuneena ja opistojen tärkeyden ajateltiin korostuvan tulevaisuudessa. Valtuutettujen näkemykset kansalaisopistojen tulevaisuudesta olivat kuitenkin osittain myös päällekkäisiä. Sama valtuutettu saattoi uskoa kansalaisopistojen toiminnan säilyvän vahvana, mutta toisessa kohtaa mainitsi kurssien vähentymisen. Positiiviseen tulevaisuuteen uskovista valtuutetuista vain yksi ei viitannut vastauksissaan lisäksi toiminnan vähentymiseen. Useampi valtuutettu siten uskoo kansalaisopistojen tulevaisuuden pitävän sisällään sekä hyviä että huonoja puolia, joten tulevaisuuteen kohdistuvat näkemykset ovat monitahoisia.

Tuskin kovasti muuttuu, siis että kyllähän tätä varmaan määrärahoja koitetaan kiristää ja ne taas keksii pyörää monessa kohtaa uudestaan, että ne kasvattaa itse omia kulujaan sillä. Mutta mutta tuota eihän meillä muuta vastaavaa

harrastusjärjestelmää ole eikä tule mistään siihen rinnalle. Mutta kyllä se niinku kyllä uskoisin, että niinku hamaan tulevaisuuteen pysyy vahvana. (H10)

Neljä valtuutetuista toi haastatteluissa esille, että he uskovat kansalaisopistojen organisaatorakenteen kohtaavan jonkinlaisia *rakenteellisia muutoksia* tulevaisuudessa. Kansalaisopistojen tulee pohtia kustannustehokkuutta ja siten esimerkiksi mahdollista yhdistymistä jonkin muun organisaation kanssa. Eräs valtuutettu uskoi kansalaisopistoihin kohdistuvan jonkinlaisista hyvinvointialueityyppistä uudelleenjärjestelyä. Valtuutetut myös pohtivat kansalaisopistojen mahdollista yhdistymistä esimerkiksi jonkin säätiön tai muun yhteistyökumppanin kanssa. Useampi valtuutettu uskoikin, että kansalaisopistojen hallinto ja organisaatorakenne tulee jollain tapaa laajentumaan. Lisäksi yksi valtuutettu pohti kustannustehokkuutta myös opetusjärjestelyiden muutosten kautta. Hänen mielestään esimerkiksi osa musiikin yksilöopetuksesta tulisi korvata ryhmäopetuksella.

Reagoiminen aikaan nähtiin keskeisenä kansalaisopistojen selviytymiskeinona tulevaisuudessa. Kansalaisopistojen tulee säilyttää tietynlainen ketteryys ja elää ajan mukana sekä mukautua tämän tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Tämä ketteryys voi ilmetä esimerkiksi tiettyjen opetussisältöjen tarjoamisena tai kohderyhmien huomioimisena näiden ajankohtaisuuden perusteella. Kansalaisopistojen tulisi tarjota ihmisiä kiinnostavia sekä yhteiskunnan toimintaa edistäviä kursseja. Sihvosen (2015, 70) mukaan vapaan sivistystyön tulisikin ottaa enemmän yhteiskunnallista vastuuta. Valtuutetut pitivät tulevaisuuden tärkeinä aiheina muun muassa ihmisten pahoinvointiin puuttumista, digitaitoja, työllisyyden edistämistä sekä maahanmuuttajien kotouttamista.

No mä lähtisin sitä sitä kautta niinku katsomaan, että että siis niinku kysynnän ja tarjonnan laki, että mikä ihmisiä kiinnostaa. Ja sitten tietysti hereillä täytyy olla, että jos tulee jotain. No nyt vaikka, kun on ollut semmoisia, mä en tiedä onko se jotain vanhemman väen tietokonekursseja tai jotain tällöistä, että sellainen niinku herkällä korvalla pitää kuunnella katsella, mitä ympärillä yhteiskunnassa tapahtuu, että jos tulee jotain semmoista, mitä vois opettaa [...]. (H6)

Varmasti se ketteryys pitäisi säilyttää ja sellainen sellainen tota, kaavoihin ei voi kangistua ja ajassa pitää elää. Ja ja se, että niinku onko se sitten sivistyslautakunnalla vai millä siinä on tota se myös niinku aika iso vastuu, että vastataan kunnan tarpeisiin. (H8)

Ajan tuomiin haasteisiin reagoimiseen liittyen moni valtuutettu toi esille nuorten tavoittamisen tärkeyden tulevaisuudessa. Sihvonen (2015, 70) luokittelee nuorten ja nuorten aikuisten tavoittamisen yhdeksi vapaan sivistystyön keskeiseksi tulevaisuuden haasteeksi. Nuoret ovat uppoutuneet sosiaalisen median maailmaan, ja Sihvosen mukaan moni nuori on vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta ja vapaan sivistystyön tulisi jollain tavalla pystyä puuttumaan tähän. Valtuutetut tunnistivat tämän saman ongelman. Heidän mielestään nuoriso osallistuu suhteessa melko vähän kansalaisopiston kursseille ja heitä tulisi saada houkuteltua mukaan toimintaan, jotta syrjäytymisen riski vähenisi.

Mutta mun mielestä tärkeä ryhmä on nuoret, siis semmoiset nuoret, jotka on pudonneet pois niistä lasten harrastuksista ja sitten niillä ei ole niinku mitään. [...], että saataisiin niinku nuoria kiinnostuun asioista ja lähteen liikkeelle, ettei ne tota syrjäydy ja jää sinne. Tosin se on nyt aivan valtava voima noilla tietokoneilla ja puhelimilla, että nuoret jää sohvalle taikka sänkyynsä periaatteessa, että ei ne nouse sängystä, kun ne pelaa niitte puhelimien kanssa. (H6)

En kysynyt valtuutetuilta suoraan, minkälaisia ratkaisuja heillä olisi kansalaisopistotoiminnan elinvoimaisuuden säilyttämiseksi, mutta kysymykset kuitenkin ohjasivat valtuutettuja pohtimaan vaihtoehtoisia tulevaisuuden ratkaisuja. Edellä mainitut pääteemat *rakenteelliset muutokset* ja *aikaan reagoiminen* ovat valtuutettujen mainitsemia keinoja selviytyä tulevaisuudessa, mutta varsinkaan aikaan reagoiminen ei suoraan ratkaise tilannetta, jossa kansalaisopiston rahoitus vähenee merkittävästi. Valtuutetut, jotka uskoivat kansalaisopistotoiminnan vähentyvän, eivät oikeastaan tuoneet esille konkreettisia ehdotuksia, joilla tämä toiminnan vähentyminen voitaisiin ehkäistä, vaan sitä pidettiin lähes väistämättömänä lopputulemana. Valtuutettujen puheista oli pääteltävissä, että kunta ei itse tule kompensoimaan vähentyntä rahoitusta, vaan opiston tulee sopeutua tilanteeseen esimerkiksi vähentyneen kurssitarjonnan tai juuri rakenteellisten muutosten avulla.

No sitä valtionosuus koko järjestelmää ollaan nyt uudistamassa, että tosiaan se että että jos valtion niinku rahoitusta merkittävästi pienennetään, niin en mä usko, että tämä kunta pystyy niinku mitenkään tavallaan sitä kompensoimaan. (H7)

Valtaosa valtuutetuista siten näkee kansalaisopistojen tulevaisuuden ainakin osittain negatiivisessa valossa. Tästä huolimatta usko kansalaisopistojen tulevaisuuteen näyttäytyi vahvana. On todennäköistä, että toiminta muuttuu ja vähenee, mutta opistoja pidetään mukautuvina organisaatioina, jotka pystyvät selviytymään vastaantulevista haasteista.

6 Pohdinta

6.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää erään kunnan kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston merkityksestä ja tulevaisuudesta. Tarkoituksena oli tarkastella kansalaisopistojen merkitystä koko Suomen tasolla, mutta erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa. Tutkimuksessani oli neljä tutkimuskysymystä, joiden avulla selvitin kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopistojen asemasta, tehtävistä, hyödyistä ja tulevaisuudesta. Keräsin aineiston haastattelujen avulla, haastattelemalla yksitoista kunnanvaltuutettua, jotka olivat tasaisesti eri puolueista. Analysoin aineistoa sekä aineistolähtöisen että teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

Kunnanvaltuutetuilla oli melko yhtenäisiä näkemyksiä kansalaisopistojen merkityksestä yhteiskunnassa ja kunnassa. Erityisesti valtuutetut olivat varsin yksimielisiä siitä, minkälaisia tehtäviä kansalaisopistoilla on yhteiskunnassa. Valtuutetut korostivat kansalaisopistojen roolia täydentävän sivistyksen antajana sekä elämänlaadun lisääjänä. Kansalaisopistot tarjoavat monipuolisesti erilaisia kursseja, jotka täydentävät muuta koulutusjärjestelmää. Kurssit voivat kehittää sekä yleissivistystä että muita taitoja, kuten työelämä- ja kielitaitoja. Kansalaisopisto-opiskelulla on keskeinen tehtävä ihmisten elämänlaadun lisäämisessä, sillä kansalaisopistot voivat edistää hyvinvointia, tarjota paikan sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja vahvistaa elämän merkityksellisyyttä.

Kunnissakin kansalaisopistoilla on kunnanvaltuutettujen mielestä täydentävä sivistystehtävä sekä rooli elämänlaadun lisääjänä. Kuten yhteiskunnassa, myös kunnissa kansalaisopistot täydentävät kunnan muuta koulutustarjontaa laaja-alaisen kurssitarjonnan avulla, ja opistoilla onkin keskeinen tehtävä aikuiskoulutuksen järjestäjänä. Kansalaisopisto on paikka, jossa voi liikkua, tavata ihmisiä ja kehittää itseään. Elämänlaadun lisäämisen kautta kansalaisopisto on sidoksissa tutkimuksen kohteena olevan kunnan strategiaan. Lisäksi kansalaisopistot tarjoavat kunnissa harrastus- ja kulttuuritoimintaa sekä toimivat tasa-arvoistajina. Kansalaisopistot tarjoavat monipuolisia harrastusmahdollisuuksia kaikille kuntalaisille tasapuolisesti iästä, koulutustaustasta, varallisuudesta tai asuinpaikasta riippumatta.

Kunnanvaltuutetut tunnistivat kansalaisopisto-opiskelun tuottamia laajempia hyötyjä monipuolisesti. Tarkastelin hyötyjä osaamis-, identiteetti-, terveys- ja sosiaalisen pääoman kautta (ks. Manninen 2018, Manninen ym. 2019). Valtuutetut tunnistivat kaikkiin näihin

pääomiin liittyviä hyötyjä, mutta erityisesti osaamis- ja terveystapaomaan liittyvät hyödyt korostuivat valtuutettujen vastauksissa. Ensinnäkin kansalaisopisto-opiskelun ajatellaan lisäävän monipuolisesti opiskelijoiden osaamista, josta on hyötyä sekä arjessa että työelämässä. Lisäksi opiskelu voi edistää opiskelijoiden fyysistä ja henkistä hyvinvointia, mutta erityisesti kansalaisopiston merkitystä henkisen hyvinvoinnin vahvistamisen kannalta korostettiin. Kansalaisopistot toimivat myös paikkana, jossa voi tavata muita ihmisiä ja siten esimerkiksi yksinäisyys voi vähentyä. Kansalaisopisto-opiskelu voi vahvistaa minäpystyvyyttä ja luoda merkityksellistä sisältöä elämään. Kaiken kaikkiaan kansalaisopistoa pidetään merkittävänä hyvinvointia ja elämänlaatua edistävänä tekijänä, mistä hyötyvät sekä yksilöt että kunta.

Kansalaisopisto-opiskelun laajempien hyötyjen tarkasteluun sisältyi myös taloudellisten vaikutusten eli rahallisten hyötyjen tarkasteleminen. Kunnanvaltuutetut tunnistivat useita taloudellisia vaikutuksia, mutta näihin liittyvä tietämys ei ollut läheskään yhtä monipuolista kuin muiden hyötyjen. Haastateltavat kertoivat osaamis- ja terveystapaomaan liittyvistä taloudellisista vaikutuksista. He korostivat, että kansalaisopisto-opiskelun tuottamalla työelämään ja terveyteen liittyvillä hyödyillä on mahdollisia taloudellisia vaikutuksia. Opiskelu voi muun muassa lisätä ammattitaitoa ja siten edistää työllistymistä. Opiskelun myötä hyvinvointi ja terveys voivat vahvistua, mikä voi vähentää sosiaali- ja terveystapaomien käyttöä ja siten säästää rahaa. Osaamisen ja hyvinvoinnin lisääntyminen voi myös lisätä työn tehokkuutta, millä on todistetusti suuriakin taloudellisia vaikutuksia. Kunnanvaltuutettujen näkemysten mukaan kansalaisopisto-opiskelu voi siten hyödyttää sekä yksilöitä että kuntaa/yhteiskuntaa rahallisesti.

Kunnanvaltuutettujen näkemykset kansalaisopistojen tulevaisuudesta olivat vaihtelevia. Valtaosa haastatelluista ilmaisi jonkinlaisia näkemyksiä kansalaisopistojen toiminnan vähentymiseen liittyen. He uskoivat, että kansalaisopistoihin kohdistuvat leikkaukset ja muut sopeutustoimet johtavat siihen, että muun muassa opistojen kurssitarjonta supistuu, kurssimaksut nousevat ja toiminta siten epätasa-arvoistuu. Osa valtuutetuista sen sijaan näki kansalaisopistojen tulevaisuuden positiivisessakin valossa. He ajattelivat opistoilla olevan vakiintunut asema kunnissa ja siten uskoivat toiminnan säilyvän vahvana. Lisäksi osa valtuutetuista uskoi edessä olevan jonkinlaisia rakenteellisia muutoksia, kuten yhdistymisiä muiden organisaatioiden kanssa. Valtuutetut myös pitivät aikaan reagoimista keskeisenä selviytymiskeinona tulevaisuudessa. Kansalaisopistojen tulee huomioida ajankohtaisia aiheita ja kohderyhmiä toiminnassaan, ja siten säilyttää tietynlainen ketteryys.

Valitsin haastatteluun valtuutettuja sekä sivistyslautakunnan sisältä että ulkopuolelta. Halusin saada erilaisia näkemyksiä ja ajatukseni oli, että sivistyslautakuntaan kuuluvilla valtuutetuilla on mahdollisesti parempi tietämys kansalaisopiston asioista kuin siihen kuulumattomilla valtuutetuilla. Tämä ei kuitenkaan aivan pitänyt paikkaansa, sillä näiden molempien ryhmien tietämys vastasi aika lailla toisiaan. Sekä sivistyslautakuntaan kuuluvilla että sen ulkopuolisilla valtuutetuilla oli edes kohtuullinen tietämys kansalaisopistoista joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Valtuutettujen tietämystä kansalaisopistoista selitti enemmän valtuutetun oma kokemus kansalaisopistotoiminnasta kuin sivistyslautakuntaan kuuluminen. Kysyin valtuutetuilta haastattelussa, ovatko he itse osallistuneet kansalaisopiston kursseille tai muuhun toimintaan. Muutamaa haastateltavaa lukuun ottamatta, kaikki olivat joskus elämänsä aikana osallistuneet kursseille ja muutama haastatelluista on jopa opettanut kansalaisopistossa. Haastatteluista oli pääteltävissä, että sivistyslautakunnassa tai yleisesti valtuustossa ei ole käsitelty kansalaisopiston asioita kovinkaan syvällisesti, vaan valtuutettujen tietämys pohjautuu pääasiassa omiin kokemuksiin.

Tutkimustulosten perusteella valtuutettujen asennoituminen kansalaisopistoja kohtaan on siten hyvin yksilöllistä ja onkin hyvin vaikeaa sanoa, minkälaisia päätöksiä valtuutetut tulevat tekemään kansalaisopiston suhteen. Lähes kaikki haastateltavat kuitenkin uskoivat, että kansalaisopistoilla on turvattu asema tulevaisuudessakin, vaikka jonkinlaisia muutoksia olisikin luvassa. Monen mielestä kansalaisopistotoiminnan pienentyminen on lähes välttämätöntä nykytilanteessa, mutta suurin osa valtuutetuista kuitenkin näkee toiminnan hyvin tärkeänä ja haluaa, että opisto säilyy keskeisenä osana kunnan tarjontaa. Valtuutetut eivät kuitenkaan tarjonneet moniakaan konkreettisia keinoja, joiden avulla kansalaisopistojen asema voitaisiin turvata jatkossa. Tässä tutkimuksessa oli mukana vain yksi valtuutettu, joka suhtautui negatiivisen puoleisesti kansalaisopistoihin. Kunnanvaltuustossa on luultavasti muitakin opistoihin negatiivisesti suhtautuvia valtuutettuja, mutta tässä tutkimuksessa positiivisesti suhtautuvat olivat selkeä enemmistö. Tämän tutkimuksen perusteella voisi joka tapauksessa olettaa, että valtuustossa enemmistö puolustaa kansalaisopistoa, ymmärtää sen merkityksen ja pitää sitä tärkeänä osana kuntaa.

Kunnanvaltuutettujen tietämys kokonaisuudessaan kansalaisopistojen toiminnasta yllätti positiivisesti, sillä tutkimuksen tulosten perusteella valtuutetuilla on monipuolista ymmärrystä kansalaisopiston merkityksestä. Yksi valtuutettu kuitenkin usein painotti vastauksissaan jotain tiettyä merkitystä ja hyötyä. Siten yhden valtuutetun näkemys ei aina ollut kovinkaan kattava, mutta kokonaisuutena valtuutettujen ymmärrys oli monipuolista. Suurinta osaa yksittäisistä

valtuutetuista ei voi kutsua kansalaisopistoasioiden asiantuntijoiksi, mutta valtuutettujen kollektiivinen tietämys muodostaa kattavan kokonaisuuden, jonka pohjalta kansalaisopistoon liittyviä asioita on mahdollista käsitellä laaja-alaisesti. Olisi kuitenkin tärkeää, että kansalaisopistoon liittyvistä asioista keskusteltaisiin valtuustossa enemmän, ja että valtuutetut pääsisivät jakamaan omaa tietämystään muille.

Tutkimuksesta hyvin ajankohtaisen tekee nykyisen hallituksen toteuttamat vapaaseen sivistystyöhön ja kansalaisopistoihin kohdistuvat rahoitusleikkaukset (ks. Valtioneuvosto 2023). Mannisen (2016, 8) mukaan uusliberaalin talouspolitiikan myötä aikuiskoulutukseen, kuten kansalaisopistoihin, on kohdistunut useita rahoitusleikkauksia ja oppilaitokset ovat joutuneet puolustelemaan olemassaoloaan. Tässä tutkimuksessa kansalaisopistoihin kohdistuviin leikkauksiin suhtauduttiin hieman eri tavoin valtuutettujen keskuudessa. Suuri osa haastatelluista näki leikkaukset vain huonossa valossa ja uskoi niiden heikentävän opistojen tilannetta. Puolestaan osa uskoi leikkausten tehostavan kansalaisopistojen toimintaa, eikä siten nähnyt niitä vain huonossa valossa.

Mannisen (2016, 8) mukaan paras tapa taistella tällaisia rahoitusleikkauksia vastaan olisi aikuiskoulutuksen taloudellisten vaikutusten osoittaminen, minkä avulla voitaisiin perustella ja todistaa aikuiskoulutuksen merkittävyys päättäjille. Tämän tutkimuksen perusteella kunnanvaltuutettujen ymmärrys kansalaisopisto-opiskelun taloudellisista vaikutuksista ei näytä olevan kovinkaan syvällistä. Ainoastaan yksi haastateltava oli perehtynyt aiheeseen liittyvään tutkimukseen ja tiedosti, miten kansalaisopistoihin sijoitettu raha ikään kuin maksaa itsenä takaisin. Moni haastateltava uskoi kansalaisopisto-opiskelulla olevan rahallisia hyötyjä, mutta piti näiden tarkastelua ja laskemista vaikeana tai jopa mahdottomana.

Hieman yllättäenkin useampi valtuutettu sanoi, että taloudellisten vaikutusten tarkasteleminen ei loppupeleissä ole kaikkein tärkeintä, sillä opistotoiminnalla on paljon merkittävämpiäkin hyötyjä. Mielestäni tämä on totta, mutta kuten Manninenkin (2016) totesi, paras tapa vakuuttaa päättäjät koulutuksen merkittävyydestä yhteiskunnan nykytilanteessa, on taloudelliset argumentit. Moni valtuutettu oli samaa mieltä ja toivoi, että kansalaisopistojen, mutta erityisesti tutkimuksen kohteena olevan kunnan kansalaisopiston, taloudellisista vaikutuksista saataisiin tarkempia arvioita, jotta kansalaisopiston merkitys kunnan kannalta selkiytyisi paremmin kaikille päättäjille ja epäroijille. Vaikka aiheesta onkin tehty jo tutkimuksia, tulisi jatkossa kansalaisopiston taloudelliset vaikutukset pystyä todistamaan paremmin.

Mutta siis se, että ihmiset ei tavallaan usko sitä ennen kuin se voidaan jotenkin niinku numeroina sitten todistaa, että koska satsasimme kansalaisopistoihin, niin nyt meidän niin kuin sotekulut sitten pieneni tämän ja tämän verran. Mutta kyllä se yhteys niinku siellä on. (H7)

Teräsahteen ja Mannisen (2019, 322) mukaan vapaan sivistystyön tärkeys ja tarve tulevat korostumaan tulevaisuudessa. Jo olemassa olevat yhteiskunnalliset ongelmat, kuten eriarvoistuminen ja syrjäytyminen, tulevat lisääntymään sekä maailmanlaajuiset ilmiöt, kuten ilmastonmuutos ja yhteiskunnan digitalisoituminen, tulevat muodostamaan lähtemättömiä sivistystarpeita. He toivovat, että päättäjät ymmärtävät vapaan sivistystyön merkityksen yhteiskunnalle ja sen toimiselle. Kuten Teräsahde ja Manninen toteavatkin, tulevaisuudessa päättäjiltä tarvitaan päätöksentekoa, joka turvaa vapaan sivistystyön edellytykset toimia kaikille kansalaisille tasavertaisesti saatavilla olevana organisaationa. (Teräsahde & Manninen 2019, 321–322.)

On selvää, että kansalaisopistoilla on merkittävä rooli yksilöiden ja yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämisessä. Kunnanvaltuutettujen tunnistama tarve paremmalle tiedolle kansalaisopistojen taloudellisista vaikutuksista on ensiarvoisen tärkeä. Kehittämällä yhteistyötä tutkijoiden, päätöksentekijöiden ja kansalaisopistojen välillä voisimme pitää huolta siitä, että nämä vaikutukset tiedostetaan ja otetaan huomioon päätöksenteossa. Näin voimme varmistaa, että kansalaisopistot säilyvät tärkeänä osana kuntien koulutus- ja hyvinvointipalveluja myös tulevaisuudessa.

6.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimukseen osallistui pääasiassa vain kunnanvaltuutettuja, joilla on omaa kokemusta kansalaisopisto-opiskelusta. Haastatteluihin valikoitui kokemusta omaavia valtuutettuja, sillä esimerkiksi muutama valtuutettu kieltäytyi haastattelusta kokemuksen ja tietämyksen puutteen vuoksi. Vain kaksi haastateltavista ei ollut ikinä osallistunut kansalaisopiston kursseille, mutta toinen heistäkin pystyi reflektoimaan oman lähipiirinsä kokemuksia. Siten tutkimuksen tulokset saattavat antaa positiivisemmän kuvan valtuutettujen tietämyksestä kansalaisopistoon liittyen kuin se todellisuudessa on. Muutama valtuutettu itsekin sanoi, että valtuutettujen tietämys kansalaisopistoon liittyvistä asioista on hyvin vaihtelevaa.

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, minkä koin toimivaksi valinnaksi. Toinen vaihtoehtoni oli kysely, jolla olisin mahdollisesti voinut tavoittaa useamman valtuutetun.

Haastateltavienkin tavoittaminen tosin osoittautui haastavaksi, joten kyselynkin vastaajamäärä olisi luultavasti jäänyt vähäiseksi. Tutkimuksen kohteena olevan kunnanvaltuuston koko ei myöskään ole loppujen lopuksi kovinkaan suuri, joten haastattelujen avulla sai varmemmin hyvänkokoisen otannan valtuustosta. Uskon myös, että haastattelujen avulla sain syvällisempää tietoa kuin olisin saanut kyselyllä.

Jouduin hieman muokkaamaan tutkimuksen haastattelurunkoa haastattelujen myötä. Aluksi haastattelurunko piti sisällään melko paljon tarkentavia kysymyksiä, joiden takia haastatteluun tuli paljon toistoa. Päätin poistaa osan kysymyksistä, jotta haastattelusta tuli sujuvampaa. Haastatteluihin tuli silti usein toistoa, sillä haastateltavat osittain vastasivat kysymysten ohi, jolloin jonkin toisen kysymyksen kohdalla käsittelimme samoja, jo käsiteltyjä asioita. Haastateltavat eivät myöskään aina täysin ymmärtäneet kaikkia kysymyksiä, jolloin vastaukset eivät aina vastanneet juuri siihen, mitä kysyttiin. Esimerkiksi kansalaisopistojen tehtävät ja hyödyt olivat hyvin päällekkäisiä haastateltavien vastauksissa.

Tutkimukseni oli tapaustutkimus, joka kohdistui yhteen kuntaan. Siten uskon, että tutkimukseni tulokset ovat hyödyllisiä erityisesti tutkimuksen kohteena olevassa kunnassa toimivalle kansalaisopistolle. Tämän tutkimuksen avulla kansalaisopisto voi saada kattavan käsityksen siitä, miten kunnanvaltuutetut suhtautuvat kansalaisopistoon, ja minkälaista tietämystä heillä on opistoon liittyvistä asioista. Opiston henkilökunta voi hyödyntää tätä tietoa esimerkiksi, kun tekee yhteistyötä kunnan sivistysjohtajan ja -lautakunnan kanssa. Vaikka tämä tutkimus kohdistui vain yhteen kuntaan, tuloksia vastaavia näkemyksiä saattaa ilmetä myös muiden kuntien valtuustoissa. Tutkimukseni tulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä muihin kuntiin. On kuitenkin hyvin mahdollista, että samantapaisissa kunnissa valtuutetuilla on samansuuntaisia näkemyksiä. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi kunnan koko ja koulutustarjonta.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista tarkastella, miten eri puolueiden näkemykset kansalaisopiston merkityksestä eroavat toisistaan. Asiaa voisi tarkastella esimerkiksi kunnanvaltuustojen tai eduskunnankin tasolla. Tähän tutkimukseen osallistui eri puolueiden jäseniä ja pyrinkin samaan tutkimukseen valtuutettuja siten, että otanta jäljittelee puoluerakennetta. En kuitenkaan tarkastellut puolueiden välisiä eroja sen tarkemmin, sillä tutkimukseni otanta oli tähän liian pieni. Puolueista osallistui yksi tai kaksi valtuutettua, joten tämän perusteella ei olisi voinut tehdä yleistyksiä puolueen näkökulmasta. Saman

puolueenkin kunnanvaltuutetuilla saattoi olla eroavaisia näkemyksiä asioista, joten puolueiden välisistä eroista ei voi tehdä mitään johtopäätöksiä tämän tutkimuksen perusteella.

Valtuutettujen näkemykset pohjautuivat siten pääasiassa omiin kokemuksiin eikä niinkään puolueiden linjauksiin.

Kuten usea haastateltu valtuutettukin toivoi, tulisi kansalaisopisto-opiskelun taloudellisia vaikutuksia tutkia jatkossa enemmän. Esimerkiksi Manninen ym. (2019) tutkivat Joensuun seudun kansalaisopiston tuottamia laajempia hyötyjä. Heidän tutkimuksensa tarkoituksena oli selvittää, minkälainen kansalaisopisto-opiskelijoiden elämäntilanne on muuhun väestöön verrattuna. Voisi olla mielenkiintoista toteuttaa samantapaisia tutkimuksia myös muunlaisissa, esimerkiksi pienemmissä, kunnissa. On hyvin mahdollista, että uudet tutkimukset tuottaisivat pääasiassa samanlaista tietoa, mutta Manninen ym. (2019, 114) ovat itse sitä mieltä, että julkisen talouden kiristymisen myötä, kunnan palveluiden taloudellisten vaikutusten todistaminen tulee yhä oleellisemmaksi. Heidän mukaansa olisi tärkeää tarkastella taloudellisia vaikutuksia tarkempien tutkimusasetelmien avulla.

Lähteet

- Asetus vapaasta sivistystyöstä 1998. 805/6.11.1998.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of capital. Teoksessa J. Richardson (toim.) Handbook of theory and research for the sociology of education. Westport Connecticut: Greenwood Press, 15–29.
- Castrén, Z. (1929). Valtio ja vapaa kansanvalistustyö. Valtioneuvostolle jätetty mietintö. Kansanvalistus ja kirjastolehti 5–6/1929.
- Côté, J. E. (2005). Identity capital, social capital and the wider benefits of learning: generating resources facilitative of social cohesion. *London Review of Education* 3(3), 221–237. <https://doi.org/10.1080/14748460500372382>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan Unioni. (2018). Euroopan unionin neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista, 22.5. 2018/C 198/01.
- Fassio, O., Rollero, C. & De Piccoli, N. (2013). Health, Quality of Life and Population Density: A Preliminary Study on “Contextualized” Quality of Life. *Social Indicators Research* 110(2), 479–488. <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9940-4>
- Feinstein, L. & Hammond, C. (2004). The contribution of adult learning to health and social capital. *Oxford Review of Education* 30(2), 199–221. <https://doi.org/10.1080/0305498042000215520>
- Field, J. (2012). Is Lifelong Learning Making a Difference? Research-Based Evidence on the Impact of Adult Learning. Teoksessa D. N. Aspin, J. Chapman, K. Evans & R. Bagnall (toim.) *Second International Handbook of Lifelong Learning*, 887–897. Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2360-3_54
- Graneheim, U. H., Lindgren, B.-M. & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today* 56, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Harju, A., Pätäri, J., Saviniemi, S. & Teräsahde, S. (2019). Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot ja ohjaus. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Vapaa Sivistystyö ry*, 30–83.
- Heikkinen, A. (2019). Vapaan sivistystyön aatteet ja ideologiat. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö: Eilen,*

- tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Vapaa Sivistystyö ry, 84–139.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyry-Honka, O., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2012). The role of health capital in health promotion. *International Journal of Health Promotion and Education* 50(3), 125–134. <https://doi.org/10.1080/14635240.2012.661967>
- Im, H. (2018). Constructing health capital in ecological systems: A qualitative evaluation of community-based health workshops in the refugee community. *Health & Social Care in the Community* 26(4), 541–551. <https://doi.org/10.1111/hsc.12568>
- Karjalainen, E. & Toiviainen, T. (1984). Suomen vapaan kansansivistystyön vaiheet (2. täydennetty painos). Espoo: Weilin + Göös.
- KoL. (2023a). Kansalaisopistot pähkinänkuoressa. <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/> (Luettu 10.5.2024.)
- KoL. (2023b). Kansalaisopistot: Rahoitus. <https://kansalaisopistojenliitto.fi/tietopankki/kansalaisopistot/rahoitus/> (Luettu 10.5.2024.)
- Krippendorff, K. (2019). Content analysis: an introduction to its methodology. (4. painos). Los Angeles, CA: SAGE Publications, Inc.
- Kuntalaki 2015. 410/10.4.2015.
- Laasanen, H. (2011). Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Raportteja 70. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.
- Laki vapaasta sivistystyöstä 1998. 632/21.8.1998.
- Manninen, J. (2016). Suomi nousuun sivistystyöllä? Kansalaisopisto-opiskelun tuottamien hyötyjen taloudellinen merkitys. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 2. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL.
- Manninen, J. (2018). Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa. Kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 3. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL.
- Manninen, J., Karttunen, A., Meriläinen, M., Jetsu, A. & Vartiainen, A.-K. (2019). Hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa – kansalaisopiston hyödyt osallistujille, kaupungille ja alueelle. Kunnallisan Kehittämissätiö.
- Manninen, J. & Luukannel, S. (2008). Omaehtoisen aikuisopiskelun vaikutukset. Vapaan sivistystyön opintojen merkitys ja vaikutukset aikuisten elämässä. Helsinki: VSY.

- Manninen, J. & Meriläinen, M. (2014). Benefits of Lifelong Learning - BeLL Survey Results. Work Package report. Project BeLL – Benefits for Lifelong Learning No. 519319-LLP-1-2011-1-DE-KA1-KA1SCR.
- Manninen, J. & Meriläinen, M. (2015). Monimenetelmällinen näkökulma omaehtoisen opiskelun hyötyihin. *Aikuiskasvatus* 35(2), 84–98. <https://doi.org/10.33336/aik.94128>
- Manninen, J., Ojakangas, A., Fields, M. & Teräsahde, S. (2019). Vapaan sivistystyön pedagogiikka. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä*. Vapaa Sivistystyö ry, 194–215.
- Manninen, J., Teräsahde, S. & Pätäri, J. (2019). Vapaan sivistystyön vaikuttavuus ja yhteiskunnallinen merkitys. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä*. Vapaa Sivistystyö ry, 237–273.
- Marjomäki, V. (1995). Vapaan sivistystyön elävä ydin. *Aikuiskasvatus* 15(3), 180–186. <https://doi.org/10.33336/aik.92331>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2. painos). California: Sage.
- Motschilnig, R. (2012). Wider Benefits of Adult Education - An Inventory of Existing Studies and Research. *Adult Education and Development*. DVV International, European Association for the Education of Adults, 79–89.
- Narver, J. C., Slater, S. F. & MacLachlan, D. L. (2004). Responsive and proactive market orientation and new-product success. *The journal of product innovation management* 21(5), 334–347. <https://doi.org/10.1111/j.0737-6782.2004.00086.x>
- Nihlfors, E., Johansson, O., Moos, L., Paulsen, J. M. & Risku, M. (2013). The Nordic Superintendents' Leadership Roles: Cross-National Comparison. Teoksessa L. Moos (toim.) *Transnational Influences on Values and Practices in Nordic Educational Leadership: Is there a Nordic model?*, 193–212. Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6226-8_12
- Nyyssölä, K. & Hämäläinen, K. (2002). Elinikäinen oppiminen Suomessa ja muualla. *Aikuiskasvatus* 22(1), 42–47. <https://doi.org/10.33336/aik.93396>

- OAJ. (2023). Järjestöt: Hallituksen peräännyttävä vapaan sivistystyön leikkauksista. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2023/jarjestot-hallituksen-peraannyttava-vapaan-sivistystyon-leikkauksista/> (Luettu 10.5.2024).
- OKM. (2014). Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmän muistio. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-322-4>
- Piipponen, S.-L. (2018). Johtamismallit ja toimielimet Manner-Suomen kunnissa 2017. Uutta kunnista 7/2018. Suomen Kuntaliitto.
- Putnam, R. (1995). Bowling alone: The collapse and revival of American community. *Journal of Democracy* 6(1), 64–78.
- Rinkinen, A. (2020). Rautaa ja ruostetta. Kuntien perusopetuksesta vastaavien ylimpien viranhaltijoiden näkemyksiä perusopetuksen vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, nro 71.
- Risku, M. & Kanervio, P. (2014). The Finnish superintendent. Teoksessa A. E. Nir (toim.) *The Educational Superintendent Between Trust and Regulation: An International Perspective*, 159–176. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied* 80(1), 1–28.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2017). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 87–110.
- Saloheimo, L. (2015). Vapaan sivistystyön oppilaitosten palvelurakenne: Oppilaitosten koulutustarjonta. Helsinki: VST.
- Saloheimo, L., Fields, M., Saviniemi, S. & Manninen, J. (2019). Vapaan sivistystyön opetustarjonta ja osallistujat. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä*. Vapaa Sivistystyö ry, 140–175.
- Schuller, T. (2004). Three capitals: a framework. Teoksessa T. Schuller, J. Preston, C. Hammond, A. Brassett-Grundy & J. Bynner. (2004). *The benefits of learning: The impact of education on health, family life and social capital*. London: Routledge Falmer.

- Schuller, T. & Desjardins, R. (2010). Wider Benefits of Adult Education. In *International Encyclopedia of Education*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-044894-7.00045-2>
- Sihvonen, J. & Tuomisto, J. (2012). Vapaa sivistystyö. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) *Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: SKS, 272–292.
- Sihvonen, J. (2015). VIELÄ KERRAN – Onko vapaat sivistystyöt tehty? Teoksessa J. Pätäri, A. Turunen & A. Sivenius (toim.) *Vapaa, vallaton ja vangittu sivistystyö*. Helsinki: VST.
- Silvennoinen, H. (2013). Valtio, kansalaisyhteiskunta ja sivistystyö. *Aikuiskasvatus* 33(3), 162–163. <https://doi.org/10.33336/aik.94043>
- Suomen Kuntaliitto. (2016). *Tule tekemään tulevaisuuden kuntaa*. S. Sallinen (toim.). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Suomen Kuntaliitto. (2022). *Kansalaisopistojen toiminta ja talous 2021*.
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2019). *Oppilaitosten aikuiskoulutus. Opiskelijaprofiili 2019*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/oaiop/2019/oaiop_2019_2020-12-10_kat_001_fi.html. (Luettu 10.5.2024).
- Teräsahde, S. & Manninen, J. (2019). Visiot vapaan sivistystyön tulevaisuudesta. Teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde, A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) *Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä*. Vapaa Sivistystyö ry, 274–322.
- The WHOQOL Group. (1998). Development of the World Health Organization WHOQOL-BREF Quality of Life Assessment. *Psychological Medicine* 28(3), 551–558. <https://doi.org/10.1017/S0033291798006667>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomisto, J. (2012). Elinikäinen oppiminen: oikeus vai pakko? Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) *Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: SKS, 411–434.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan

HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: TENK.

Valkonen, E. (2016). ”Me myymme ja markkinoimme kursseja”: markkinaorientaation piirteet kansalaisopistoissa. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-1948-9>

Valtioneuvosto. (2023). Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58: Helsinki: Valtioneuvosto.

Vornanen, L. (2013). Kansalaisopistoja todella tarvitaan. *Aikuiskasvatus* 33(3), 221–223.
<https://doi.org/10.33336/aik.94050>

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

- Oletko itse osallistunut kansalaisopiston kursseille tai muuhun opiston toimintaan?

YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS

- Minkälaisia tehtäviä kansalaisopistoilla on yhteiskunnassa?
- Minkälaisia tehtäviä ja minkälainen rooli kansalaisopistoilla on koko koulutusjärjestelmässä?

MERKITYS KUNNASSA

- Minkälaisia tehtäviä kansalaisopistoilla on kunnissa ja erityisesti tässä kunnassa?
- Mikä on kansalaisopiston tehtävä ja rooli tämän kunnan koulutusjärjestelmässä?
- Miten kansalaisopisto on osa tämän kunnan strategiaa?
- Kuinka keskeinen asema kansalaisopistolla on kunnan strategian toteutumisen kannalta?

HYÖDYT

Yksilön ja yhteiskunnan hyödyt:

- Minkälaisia merkityksiä kansalaisopisto-opiskelulla voi olla yksilön elämässä?
- Minkälaisia terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä hyötyjä ja vaikutuksia kansalaisopisto-opiskelulla voi olla yksilölle?
- Minkälaisia osaamiseen liittyviä hyötyjä ja vaikutuksia kursseille osallistumisella voi olla yksilölle?
- Minkälaisia työelämään ja -uraan liittyviä hyötyjä kansalaisopisto-opiskelulla voi olla yksilölle?
- Miten muuten kurssit voivat jotenkin kehittää opiskelijaa kuntalaisena ja kansalaisena?
- Miten kunta/yhteiskunta voi hyötyä näistä eri hyödyistä?

- Jos sinulla on vielä lisättävää, niin voit vapaasti kertoa, minkälaisia hyötyjä kansalaisopisto-opiskelusta voi olla yksilölle/yhteisölle/yhteiskunnalle
- Minkä hyötyjen ajattelet korostuvan juuri tässä kunnassa? Miksi?

Taloudelliset vaikutukset

- Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia kursseille osallistumisella voisi olla opiskelijalle itselleen?
 - o Entä työnantajalle tai järjestöille ja yhdistyksille?
 - o Entä kunnalle ja yhteiskunnalle laajemmin?
- Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin liittyvillä hyödyillä voi olla?
- Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia osaamiseen liittyvillä hyödyillä voi olla?
- Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia työelämään ja -uraan liittyvillä hyödyillä voi olla?

TULEVAISUUS

- Minkälaisena näet kansalaisopistojen toiminnan ja aseman tulevaisuudessa?
 - o Miten näet tilanteen juuri tässä kunnassa?
- Hallitus on kohdistamassa 12,5 miljoonan euron leikkaukset kansalaisopistoihin. Uskotko, että nämä leikkaukset tulevat vaikuttamaan kansalaisopistojen toimintaan tulevaisuudessa? Miten?
 - o Miten juuri tässä kunnassa?
- Tulisiko jotain opetussisältöjä korostaa opiston tarjonnassa tulevaisuudessa? Mitä?
- Tulisiko jotain kohderyhmiä priorisoida kansalaisopiston toiminnassa tulevaisuudessa? Mitä nämä kohderyhmät voisivat olla?
- Minkälaisia hyötyjä kansalaisopiston tulisi tuottaa tulevaisuudessa?
 - o Mitä tulisi tehdä, jotta tämä toteutuu?
- Uskotko joidenkin kansalaisopiston tehtävien korostuvan kansalaisopistojen toiminnassa tulevaisuudessa? Minkä tehtävien?

Liite 2. Tietosuojailmoitus

1. Rekisterin nimi	Kansalaisopiston merkitys kunnanpäättäjien näkemänä
2. Rekisterinpitäjä	Hilda Ylipaino, 045 1388 118, hilda.ylipaino@gmail.com , Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Hilda Ylipaino, 045 1388 118, hilda.ylipaino@gmail.com
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään haastatteluaineistoa, jonka avulla selvitetään kunnanvaltuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston asemasta kunnasta, kansalaisopisto-opiskelun hyödyistä yksilö- ja yhteiskuntatasolla sekä kansalaisopiston tulevaisuudesta. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja:</p> <p>Nimi, sähköpostiosoite, puolue, valtuutettujen näkemyksiä kansalaisopiston asemasta ja tulevaisuudesta sekä kansalaisopisto-opiskelun hyödyistä</p>
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

<p>9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit</p>	<p>Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot ja nauhoitteet tuhoataan. Samalla tutkimusaineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Tietoja säilytetään enintään viisi vuotta, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvalisesti.</p>
<p>10. Rekisteröidyn oikeudet</p>	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p>
<p>11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu</p>	<p>Tiedot kerätään suoraan tutkimukseen osallistuvilta.</p>
<p>12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta</p>	<p>Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.</p>